

ADORAMUS TE

časopis o duchovnej hudbe

Pre Hudobnú sekciu
Liturgickej komisie
Konferencie biskupov Slovenska
v spolupráci
s Ústavom hudobného umenia, vedy a sakrálnej hudby
vydáva
Liturgická komisia Spišskej diecézy

Vychádza štvrtročne

Predseda redakčnej rady
J. E. Mons. Andrej Imrich, biskup
zodpovedný za posvätnú hudbu v LK KBS
Zodpovedný redaktor:
Doc. ThDr. Lic. Rastislav Adamko, PhD.
Zástupca zodpovedného redaktora:
Prof. PhDr. ThDr. Amantius Akimjak, PhD.
tajomník Hudobnej sekcie LK KBS

Redakčná rada:

Doc. PaedDr. ThDr. P. Ambróz Martin Štrbák, O.Praem. PhD.
PaedDr. Mgr. art. Zuzana Zahradníková, PhD.
PaedDr. Mgr. art. Mário Sedlár, PhD.
ThDr. Vlastimil Dufka, SJ, PhD.
Mgr. Rastislav Podpera, PhD.
Doc. Dr. Ján Veľbacký, ArtD.
PhDr. Viera Lukáčová, CSc.
PaedDr. Janka Bednáriková
Mgr. Júlia Pokludová, PhD.
Mgr. art. Stanislav Šurin
Mgr. Juraj Drobny
Mgr. Ján Schultz

Adresa redakcie:

Ústav hudobného umenia, vedy a sakrálnej hudby
PdF KU v Ružomberku
Nám. A. Hlinku 56/1
034 01 Ružomberok
tel./fax: +421 44/4320961
mobil: +421 908/619482
e-mail: adamko@fedu.ku.sk

Distribúcia a prijímanie objednávok:

Liturgická komisia Spišskej diecézy
053 02 Spišský Hrhov, Klčov, č. 27
tel.: +421 53/459 24 96, fax: +421 53/459 91 38
mobil: +421 905/494370
e-mail: amo@stonline.sk

Príspevky na časopis možno zasielať na
č. účtu: 0520988040/0900
Konšt. symbol 0308
Slovenská sporiteľňa Levoča

Tlač:

MTM Levoča, Nám. Majstra Pavla 54
053 01 Levoča,
Redakcia si vyhradzuje právo na úpravy rukopisov.
Zaslané príspevky nevraciam.

Cena jedného čísla: 1,5 €
Ročné predplatné: 6 €
Registrácia MK SR 314/90

ISSN 1335-3292

Podávanie novinových zásielok povolené
pod číslom 021288611 SS PPS Košice 12

OBSAH 1/2009

Na úvod - Prázdniny nemajú byť bez Boha,
teda o jablkách, tónoch, láske...

WIESŁAW HUDEK 2

Hymnus na Krista v Liste Filipanom

The Christ Hymn in the Letter to the Philippians

FRANTIŠEK TRSTENSKÝ 3

Uctievanie Eucharistie mimo omše

- história a dnešné smernice

The Eucharist's Adoration out of a Mass

- *History and the Present Directives*

RUDOLF PACIK 8

Starobilé mariánske modlitby vyjadrené spevom

Ancient Marian Prayers Expressed by Singing

JÁN VEĽBACKÝ 25

Predkoncilové spevníky a kancionály z 19. a 20. storočia
z aspektu gregoriánskeho chorálu

*Pre-Council Songbooks and Hymnbooks from the 19th and the 20th
Centuries from the Gregorian Chant's Aspect*

MICHAELA ŠELIGOVÁ 27

SPRAVODAJSTVO - COVERAGE:

Heinz Wunderlich

FERDINAND KLINDA 32

Nová paradigma kresťanskej liturgickej hudby

A new paradigm of Christian liturgical music

RASTISLAV ADAMKO 33

Webová aplikácia pre organistov

Web application for organists

LADISLAV NAGY - NIKOLETA HABUDOVA 34

ROZHOVOR - INTERVIEW:

S Vladimírom Michalkom o festivale

„Slovenské historické organy“

With Vladimír Michalko about Festival

„Slovak Historical Organs“

MÁRIO SEDLÁR 35

FEJTÓN - A FEUILLETON:

Organista - človek tvorivý

An Organist - A Man of Inventiveness

MARTA FUKASOVÁ 37

RESUMÉ - SUMMARY 38

Titulná strana: Spišský graduál Juraja z Kežmarku z roku 1426

Prázdniny nemajú byť bez Boha, teda o jablkách, tónoch, láske...

V apríli 2002 bola na pódium Národnej opery vo Varšave predstavená novátorská interpretácia „Eugena Onegina“ Piotra Čajkovského. Inscenácia v réžii Mariusza Trelińskiego bola aktualizovaná vďaka kostýmom a postave „alter ego“ Onegina, ktorá u Puškina nie je. Svedomie, ktoré trápi hrdinu, vyčíta mu chyby, neustále mu pred oči stavia odmietnutú lásku... Rekvizita jablka, ktorá sa objavuje vo všetkých scénach predstavenia, vyvoláva jednoznačné biblické asociácie. Každá zranená láska vyvoláva v mysli obraz drámy z Edenu, drámy ľudskej slobody odmietajúcej Lásku.

Vedie hudba k Bohu?

Veľká časť tvorby najväčších v hudobnom panteone sa zrodila z náboženského zážitku. Tieto diela sú vyjadrením viery, úcty voči Stvoriteľovi, oslavy jeho vlastností: moci, dobroty, múdrosti, všemohúcnosti, lásky... Ako prečítať hudobné dielo, ako objaviť jeho spiritualitu?

Jedna interpretácia káže hľadiť na povrch, na vrstvu, ktorú vníma náš sluch, ktorá vzrušuje, smúti, teší, povznáša na duchu, naháňa hrôzu, oduševňuje... Vtedy na úrovni vlastnej citlivosti vravíme: „To je krásne!“ K plnšiemu odhaleniu spirituality hudobného diela vedie druhá interpretácia. Tá predpokladá istú úroveň poznania u poslucháča. Jej prvkami sú vedomosti na tému epochy, v ktorej skladateľ tvoril, jeho života a taktiež „života“ samotného diela. Bohatstvo, ktoré odhaľujeme je ako hlboký oceán, po ktorého vlnách môže veslovať iba smelý cestovateľ, túžiaci po silných zážitkoch.

Týmto spôsobom v konštrukcii stredovekej polyfónie nachádzame diskkrétne prítomný materiál z gregoriánskeho chorálu. V harmónii zakúsime nesmrteľného Bacha, ktorý na ploche dvadsiatich taktov pomocou tónov dokázal symbolicky „vyrozprávať“ život Spasiteľa. Keď počúvame mazurky, polonézy Chopina, predstaví sa nám krása Bohom stvoreného sveta. Ak sa dáme naplniť hudbou Oliviera Messiaena, živo zaznie zbor vtákov a anjelov, všetko sa vznáša k nebu...

Je dobré myslieť na to aj počas prázdninovej túry, zvlášť vtedy, keď na našej ceste stojí budova filharmónie, alebo sa rozhodujeme ísť na koncert, napr. organový v kostole. Hudba nás môže priblížiť k Bohu. A ešte niečo. Počas prázdnin i celého roku sami tvoríme hudbu, ktorá je integrálnou súčasťou liturgie.

O liturgickej hudbe pekne píše kardinál J. Ratzinger: „Liturgická hudba vyrastá z lásky (...). Pretože po zmŕtvychvstaní sa kríž nestáva minulosťou, táto láska je vyjadrená aj prostredníctvom bolesti z dôvodu ukrytia Boha, zvolaním - Kyrie eleison, nádejou a prosbou. Pretože cez anticipáciu môže láska zakúsiť zmŕtvychvstanie ako pravdu, vyznačuje sa radosťou z toho, že je milovaná, tou radosťou o ktorej Haydn povedal, že ho naplňa, keď liturgické texty prekladá do nôh.“

Predstavme si naše duchovné piesne. Neraz sú dobrým príkladom náboženskej poézie a ich jednotlivé strofy vytvárajú niekedy teologické traktáty. Možno sa oplatí pri návšteve chrámu počas prázdnin siahnuť po spevníku. Oplatí sa pohrúžiť do obsahu piesne, zanôtiť si jej melódiu, priblížiť sa k Bohu, spoznať jeho „hudobnú tvár.“

Pri pohľade na dozrievajúce jablone žiariace štavnatou žltou a červenou farbou, započúvajte sa do hudby sveta, aby sme pouvažovali o zranenej láske, aby sme zaspievali svoj hymnus, aby sme sa na krídlach piesne povzniesli k nebu.

Hymnus na Krista v Liste Filipanom

FRANTIŠEK TRSTENSKÝ

Jedna z najdôležitejších častí Pavlovho Listu Filipanom je kristologický hymnus v Flp 2,6-11. Hymnus oslavuje „Kristovu cestu“ od poníženia sa k opätovnému osláveniu a prevzatiu kozmickej vlády. Pavol povzbudzuje Filipanom, aby napodobňovali Krista tým, že budú prijímať a konať ako On.

Hymnus na Krista v Liste Filipanom patrí medzi najdôležitejšie texty Nového zákona, ktorý má svoje významné miesto v kresťanskej liturgii. Oslava Kristovho dobrovoľného uponíženia a jeho povýšenia za Pána celého sveta obsahuje podstatné prvky novozákonnej kristológie: Kristova preexistencia, vtelenie, dobrovoľné utrpenie, oslávenie.

Filipy

Mesto Filipy sa nachádzalo na juhovýchode vtedajšej Macedónie na hraniciach s Tráciou asi 16 km od Egejského mora. Svoj názov mesto dostalo po Filipovi II., otcovi Alexandra Veľkého, ktorý niekedy okolo roku 356 pred Kr. V rímskej histórii sa Filipy stali známym mestom vďaka bitke v roku 42 pred Kr. medzi Kasiom a Brutom na jednej strane a Antóniom a Oktaviánom na strane druhej, čo bol začiatok konca Ríma ako republiky. Za svoj obchodný a kultúrny rozmach vďaka prístavu Neapolis a rímskej ceste Via Ignatia, ktorá spájala Egejské s Jadranským morom. Cesta bola dokončená v roku 145 pred Kr. a mala dĺžku asi 850 km.¹

Pavol vo Filipách

Pavol navštívil toto mesto na svojej 2. misijnej ceste, ktorú absolvoval približne v rokoch 50-53 po Kr. v spoločnosti Sílasa a Timoteja. Vo Filipách Pavol nenašiel synagógu pravdepodobne preto, lebo chýbal dostatočný počet mužov na spoločnú modlitbu. Na spoločnú liturgickú modlitbu bolo potrebných desať dospelých mužov. Pod slovom „dospelý“ sa myslí muž po obrade bar micva, teda po trinástom roku života. V sobotu Pavol šiel k rieke. Toto miesto bolo určené pre modlitbu. Židia uprednostňovali riekku kvôli rituálnemu očisťovaniu, ktoré bolo tým pádom pohodlnejšie a voda je aj znakom života. Pri rieke sa zišli aj ženy, medzi nimi aj jedna z Tyatiry, čo bolo mesto v provincii Ázia. Žena sa volala Lýdia a bola predavačkou purpuru. V židovskom prostredí by bolo neprijateľné, aby sa muž dal do rozhovoru so ženou, ale táto udalosť sa odohráva vo Filipách, teda v pohanskom prostredí, kde predsa len

postavenie ženy bolo iné. Podľa toho, čo uvádzajú Skutky sa zdá, že Lýdia bola na tom ekonomicky dobre. Ona pozýva Pavla do svojho domu, takže asi bola hlavou domu. Pavol ostal v jej dome na nejaký čas. Lýdia a jej dom prijal krst. Podľa všetkého tento pobyt bol obdobím veľmi účinným ako vidno aj z Listu Filipanom. Pavol vo Filipách založil svoju prvú kresťanskú komunitu na území Európy. Táto komunita sa aj neskôr tešila Pavlovej obľube, lebo iba od nich Pavol prijal osobné dary.

Nevieme veľa o celej činnosti Pavla vo Filipách. Skutky nám ponúkajú udalosť, ktorá sa dosť podobá tej na Cypre s čarodejníkom Barjezusom (Sk 12,3-17), ale v tomto prípade šlo o dievčinu, ktorá mala vešdeckého ducha. Je dôležité všimnúť si, z čoho sú obvinení Pavol a jeho druhovia: „*Sú to Židia a šíria zvyky, ktoré my, ako Rimania, nesmieme prijímať.*“ (Sk 16,21) Teda Pavol a druhovia boli mylne považovaní za židovských aktivistov. Nasledoval krátky proces pred úradníkmi mesta a Pavol skončil vo väzení. Skutky apoštolov podávajú rozprávanie o zázračnom Božom zásahu a obrátení strážcu väzenia. Toto rozprávanie nie je v prvom rade zamerané na oslobodenie dvoch misionárov, ale na obrátenie strážcu väzenia. Pavol a Sílasi sa správali v zhode s evanjeliom, to jest vo väzení chvália Boha (porov. Mt 5,11-12 a Sk 5,11). Existovalo niekoľko zákonov vo vzťahu k rímskym občanom. Lex Claudia odsudzoval vyhnanstvom toho, kto by odsúdil rímskeho občana bez riadneho procesu, Lex Valeria zakazoval biť rímskeho občana, Lex Porcia zakazoval spútať rímskeho občana. Preto reakcia úradníkov, ktorí sa zľakli, bola pochopiteľná.²

Napísanie Listu Filipanom

Medzi biblistami prebieha diskusia o mieste napísania listu. Prvá teória hovorí, že Pavol napísal list v Efeze okolo roku 55 po Kr. počas svojej 3. misijnej cesty, ktorú uskutočnil v rokoch 53-60 po Kr. Do úvahy však prichádzajú aj Cézarea alebo Rím, keďže v liste sa spomína Pavlovo väzenie. Argumenty, ktoré hovoria v prospech týchto miest sú tie, že Pavol bol uväznený a umučený v Ríme,

¹ Porov.: TRSTENSKÝ, F.: *Na ceste do Damasku*. Svit : KBD, 2007, s. 57.

² Porov.: TRSTENSKÝ, F.: *Na ceste do Damasku*. Svit : KBD, 2007, s. 58.

ďalej spomenuté odvolávky na „pretórium“ a „cisárov dom“. Zástancovia hypotézy, že list bol napísaný v Cézarei, argumentujú, že opis Pavlovej situácie v Liste Filipanom lepšie zodpovedá opisu v Sk 23,33-26,32, teda Pavlovmu väzeniu v Cézarei. Pavol je uväznený v pretórii Herodesa (porov. Sk 23,35). Jeho pobyt vo väzení je dostatočne dlhý, aby mohol koncipovať svoje myšlienky do listu. Podľa tejto teórie bol list napísaný v rokoch 58-59 po Kr. Kto prijíma ako miesto napísania Rím, datuje spísanie do rokov 60-62 po Kr.

Od prvých riadkov sa nám list nepredstavuje ako doktrinálny, ale má priateľský charakter. Pavol sa listom obracia na komunitu, ktorú dôverne pozná. Zaznieva dôverný a pokojný tón.

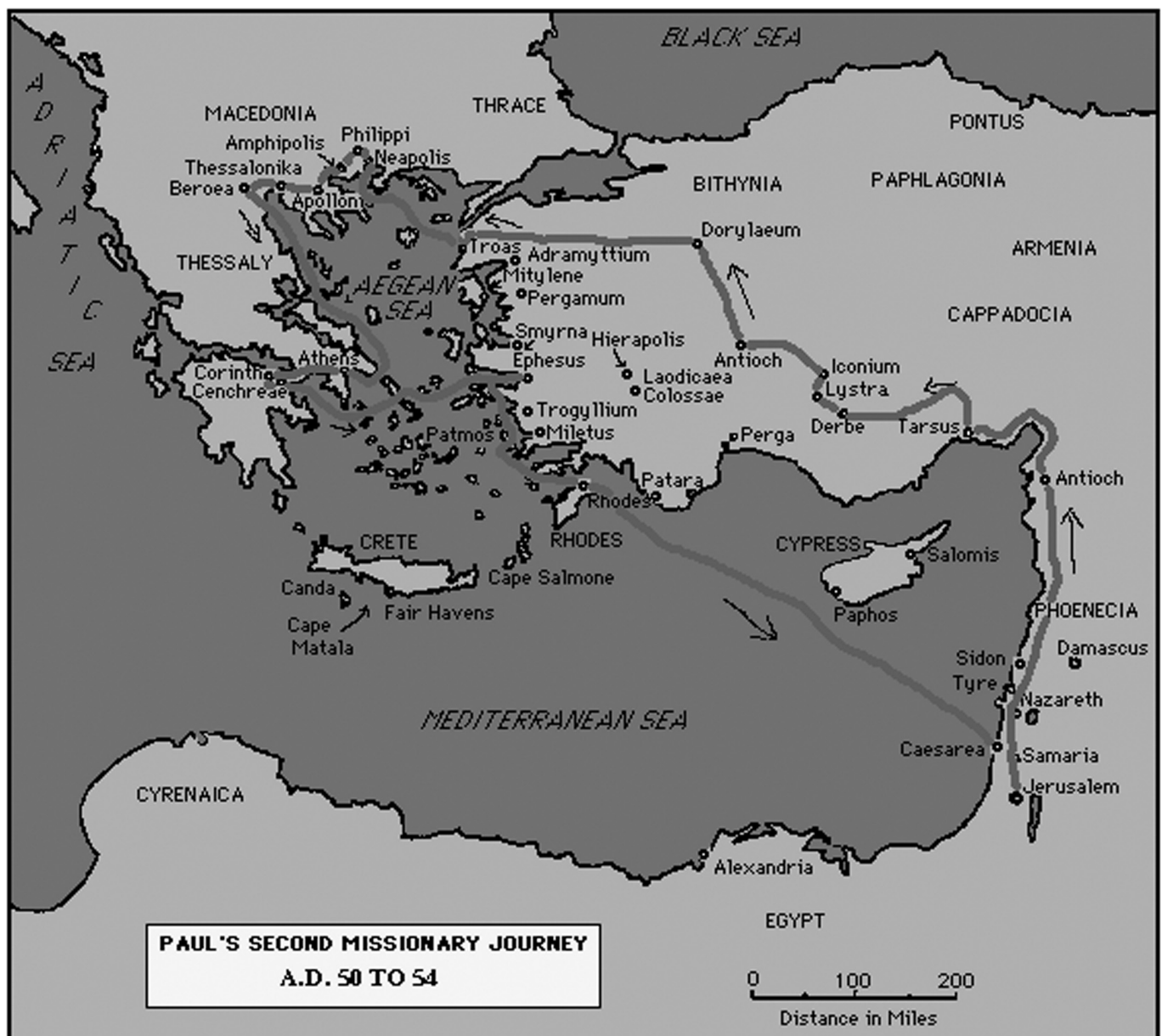
Integrita listu

V súčasnosti jestvujú tri rôzne postoje pokiaľ ide o integritu – jednotu listu. Prvý postoj vidí list ako

jednotné kompaktné dielo. List napísal Pavol ako odpoveď na dar, ktorý mu poslala komunita kresťanov vo Filipách po Epafrditovi: „Dostal som všetko a mám hojnosť. Som zahrnutý darmi, čo ste poslali po Epafrditovi; sú lúbeznu vôňou, príjemnou obetou, milou Bohu.“ (Flp 4,18; porov. aj Flp 2,25) Táto teória sa nazýva „jednolistová“, keďže predpokladá existenciu iba jedného listu.

Veľké množstvo exegétov je dnes presvedčených, že list je kompozíciou pôvodne dvoch alebo troch listov. Verš Flp 3,1 predpokladá predchádzajúcu korešpondenciu „Napokon, bratia moji, radujte sa v Pánovi. Nelení sa mi písať vám to isté a pre vás je to zábezpeka.“ Okrem toho, apoštolský otec Polykarp, biskup v Smyrne (žil v rokoch 70-156 po Kr.), spomína vo svojom liste Filipanom aj listy svätého Pavla (teda množné číslo), ktoré písal tejto komunite.

Nie je ťažké vysvetliť ako sa dospelo k jednote rôznych listov apoštola Pavla. Skôr než vznikla jed-

notná zbierka Pavlových listov tzv. Corpus Paulinum koncom 1. začiatkom 2. stor. po Kr., kolovali listy samostatne. Mohlo teda dôjsť k postupnej redakcii listov a k ich spojeniu.³

Poníženie a povýšenie Krista

Kristologický hymnus v Flp 2,6-11 patrí medzi povzbudenie, ktoré Pavol adresuje Filipanom na rôznych miestach listu:

- byť pevní a vytrvalí vo viere (porov. Flp 1,27-30);
- byť jednotní v láske (porov. Flp 2,1-4);
- mať rovnaké zmýšľanie ako Kristus (porov. Flp 2,5-11);
- pracovať na svojej spásе (porov. Flp 2,12-18).

Charakter povzbudenie je podmienkou pre správne pochopenie tohto kristologického hymnu. Kresťania majú zostať verní a vytrvalí vo viere, majú neustále pracovať na šírení evanjelia, majú ostať jednotní v Kristovej láske. Všetko vychádza od Krista. V ňom kresťan nachádza zmysel svojho života. Hymnus nesie prvky liturgickej oslavy Krista. Práve v liturgickom prostredí je potrebné hľadať jeho pôvod. Pavol nie je jeho pôvodným autorom, ale ho prijal a zakomponoval do myšlienkového sveta svojho listu Filipanom.

Prvá časť: Totálne poníženie sa Krista (2,6-8)

Keď Pavol hovorí o božskej prirodzenosti, výraz *prírodnosť* – *morfé* nie je filozofickým pojmom, ale potvrdením božskej kvality Ježiša Krista, a teda jeho preexistencie. Doslovný preklad Flp 2,6a je: „*On hoci bol v božskej prirodzenosti.*“

Kto je podmetom Flp 2,6-7? Tradičný názor hovorí, že podmetom je Kristus ešte pred vtelením. Jemu patria slová: „*Nepridržal sa svojej rovnosti...*“ v Flp 2,6b a vo vzťahu k vteleniu slová: „*Zriekol sa seba samého...*“ v Flp 2,7. Tento názor je prítomný v náuke gréckych a latinských cirkevných otcov.

Iný názor považuje za podmet Krista už vteleného, teda Ježiša pozemského v Flp 2,5 a slová v Flp 2,6b-7 vyjadrujú rôzne postoje vteleného Krista počas jeho pozemského života, predovšetkým počas jeho verejného účinkovania. Tento postoj skôr zodpovedá povzbudzujúcemu charakteru, ktorý hymnus má. Výzva napodobňovať Krista by asi pre kresťanov bola ťažšie prijímaná, ak by sa myslelo na nasledovanie príkladu Syna v jeho preexistencii.

Výraz „*nepridržal sa svojej rovnosti*“ v gréčtine doslova znie „*nepovažoval za vlastný prospech.*“ V tomto zmysle Ježiš svoj božský „status“ počas pozem-

skej existencie nevyužíval na vlastný prospech, hoci jeho rovnosť s Bohom ho na to oprávňovala.

Výraz „*zriekol sa seba samého*“ doslovné prekladáme „*vyprázdnil seba samého.*“ Slovo „*sluha* – *otrok*“ vyjadruje vzťah toho, kto žil v podriadenosti pánovi. V tomto verši je slovo *otrok* postavené v protiklade s veršom 11 „*Ježiš Kristus je Pán.*“ Postavenie *sluhu* je najhlbšieho ľudského poníženia a dôsledok rozhodnutia „*vyprázdniť seba samého.*“

Kristus počas svojej pozemskej existencie sa zriekol svojej hodnosti pred ľuďmi, skryl ju, nechal ju akoby „*naboku.*“ Nenárokoval si svoju rovnosť s Bohom. Vrcholným spôsobom sa to prejavilo na kríži. Tento postoj je určitou narážkou na správanie prvého človeka – Adama a jeho neodolanie pokušeniu „*budete ako Boh*“ v Gn 3,5.

Pavol chce týmto hymnom povzbudiť Filipanov. Kristus sa nenechal viesť pýchou a hľadaním vlastného osuhu, ako to robil prvý Adam. Výraz „*vzal si prirodzenosť sluhu*“ sa nemusí nevyhnutne vzťahovať na vtelenie, ale vyjadruje životný štýl Krista, ktorý sa nestal vládcom, pánom, ale stal sa človekom ako ktokoľvek iný, stal sa „*podobný ľuďom.*“ V tomto zmysle výraz „*sluha*“ môže byť chápaný aj vo vzťahu k spevom o Pánovom služobníkovi v starozákonnej Knihe proroka Izaiáša.

Iz 53,2-9: „*Ved' vzišiel pred ním sťa ratoliestka a ako koreň z vyschnutej zeme. Nemá podoby ani krásy, aby sme hľadeli na neho, a nemá výzoru, aby sme po ňom túžili. Opovrhnutý a posledný z ľudí, muž bolesti, ktorý poznal utrpenie, pred akým si zakrývajú tvár, opovrhnutý, a preto sme si ho nevážili. Vskutku on niesol naše choroby a našimi bôľmi sa on obťažil, no my sme ho pokladali za zbitého, strestaného Bohom a pokoreného. On však bol prebodnutý pre naše hriechy, strýznený pre naše neprávosti, na ňom je trest pre naše blaho a jeho ranami sme uzdravení. Všetci sme blúdili ako ovce, išli sme každý vlastnou cestou; a Pán na neho uvalil nepravosť nás všetkých. Obetoval sa, pretože sám chcel, a neotvoril ústa; ako baránka viedli ho na zabitie a ako ovcu, čo one-*

³ Porov.: KOLEKTÍV AUTOROV: *Il messaggio della salvezza 7. Lettere di San Paolo e Lettera agli Ebrei.* Torino: ELLE DI CI 1990, s. 537-538.

mie pred svojím strihačom, a neotvoril ústa. Z úzkosti a súdu ho vyrvali a kto pomyslí na jeho pokolenie? Veď bol vyfátný z krajiny živých, pre hriech svojho ľudu dostal úder smrteľný. So zločincami mu dali hrob, jednako s boháčom bol v smrti, lebo nerobil násilie, ani podvod nemal v ústach“

Podobne aj výraz „stal sa poslušným až na smrť“ nezahŕňa iba vzťah poslušnosti k Otcovi, ale všeobecný postoj Krista. Výraz „poslušný až na smrť“ je dôsledkom výrazu „vzal si prirodzenosť sluhu.“ Kristovo poníženie od zrieknutia sa rovnosti s Bohom cez prijatie ľudskej prirodzenosti dosahuje vrcholný bod v smrti na kríži. Tým je vyjadrená nielen spásanosná myšlienka Kristovej smrti, ale aj extrémna pokora, pre ktorú sa Kristus rozhodol. Text v Flp 2,6-8 by mohol byť preložený aj nasledovne:

Ježiš, eschatologický Adam, počas svojej pozemskej existencie, aj keď mal neustále rovnakú prirodzenosť Boha, vôbec nemyslel, na rozdiel od prvého Adama, uchovať si ju, (nárokovať si na ňu), počas pozemského života spôsobom zodpovedajúcim jeho božskej hodnosti (kvalite). Naopak, nechal ju bokom, prijal podmienky otroka, stal sa človekom rovnakým ostatným. Práve tým, že si vzal podobu akéhokoľvek človeka, sa uponížil, podriadil

sa druhým a to až takým spôsobom, že sa nechal zabiť na kríži.

Pavlov úmysel je jednoznačný. Neslýchaný príklad Krista, jeho pokora a poníženosť počas jeho pozemského života, má pomôcť Filipanom v boji proti dvom hlavným nepriateľom bratskej lásky: pýche a egoizmu.

Druhá časť: Definitívne povýšenie Krista (2,9-11)

Spojka *preto* úzkym spôsobom spája verše 2,9-11 s predchádzajúcou časťou (2,6-8). Medzi Kristovým ponížením a povýšením jestvuje prepojenie. Všetky formy pokorenia v prvej časti nachádzajú svoje naplnenie v druhej časti hymnu. Pavol chce ukázať, akým spôsobom Boh v jeden deň odmení pokoru a lásku Filipanov. „Meno“ vyjadruje konkrétnu osobu, jej charakteristiku a osobné vlastnosti. „Meno, ktoré je nad každé iné meno“ nevyjadruje iba akýsi abstraktný koncept, ale sa jedná o verejné a viditeľné prehlásenie. Po uponížení na kríži ľudskej prirodzenosti Krista, je mu uznaná zo strany Boha Otca tá najvyššia autorita, ktorú Kristus nikdy nemal v úmysle si nárokovať vo svojom tele a ktorej sa zriekol počas svojho pozemského života.

Vo verši 10 Pavol opisuje povýšenie Krista ako kráľovskú intronizáciu pred celým svetom. Nájdeme tri prvky intronizácie:

1. Predstavenie protagonistu;
2. Prehlásenie jeho dôstojnosti;
3. Uznanie a zvolanie prítomných.

Výraz „každý jazyk“ je semitizmus a označuje každé bytie, ktoré je schopné rozprávať. Hodnosť, ktorá je uznaná Kristovi je *Kyrios – Pán*. V Pavlovej náuke je pre vyjadrenie Kristovej dôstojnosti využívaný práve výraz *Kyrios*. Septuaginta, grécky text Starého zákona prekladá slovom *Kyrios* Božie meno v hebrejčine JHWH. Znamená to, že už samotní Židia pristúpili k požívaniu gréckeho slova *Kyrios* ako ekvivalentu hebrejského mena Boha JHWH. Znamená to, že novozákonné texty a osobitne Pavlov slovník aplikuje na Krista to, čo Starý zákon udeľoval výlučne Bohu. Práve tento hymnus je toho najvýraznejším svedectvom.

Výraz „Ježiš je Pán“ sa v Pavlových listoch nachádza na troch miestach (Rim 10,9; 1 Kor 12,3 a Flp 2,11). Je to vyznanie, ktoré odlišuje veriacich od neveriacich: „Preto vám vyhlasujem, že nik, kto hovorí v Božom Duchu, nepovie: „Prekliaty Ježiš!“, a nik nemôže povedať: „Ježiš je Pán“, iba ak v Duchu Svätom.“ (1 Kor 12,3)⁴

Tradičná interpretácia vidí v troch podstatných menách vo verši 10b: „v nebi, na zemi i v podsvetí“ poukaz na celé univerzum.

Text v Flp 2,9-11 by mohol byť preložený aj nasledovne:

„A práve kvôli tomuto Boh Otec ho neočakávane povýšil, odovzdajúc mu do daru, ako človeku v okamihu vzkriesenia, stav vlády a panovania väčší nad všetko ostatné. Urobil to preto, aby pred touto Kristovou hodnosťou, ktorú Ježiš prijal, každý tvor v nebi, na zemi a na mieste mŕtvych, zohol koleno, aby mu tým vzdal úctu a každý rozumný tvor uznal, že Pánom celého sveta je Ježiš Kristus. To sa stalo na slávu Boha Otca.“

Teológia hymnu

V Pavlovom hymne sa spája kristológia a teológia. V prvej časti je to totiž Kristus, ktorý je protagonistom – On sa nepridržiaval, zriekol sa, uponížil sa, stal sa poslušným. V druhej časti je Boh Otec, ktorý Krista povýšil a dal mu meno. Otec je pôvodcom Kristovho povýšenia a k nemu aj smeruje oslávenie Krista a adorácia Kristovi. Pavol to vystihne slovami „na slávu Boha Otca.“ (Flp 2,11) Celý plán spásy, veľkonočná Kristova obeta má svoj cieľ v oslávení Otca.

Pre Pavla je typické, že pre jeho chápanie dejín spásy Boh Otec zohráva centrálnu úlohu. Poukazujú na to aj iné kristologické hymny v jeho listoch (porov. List Efezanom 1,3-14; 2,14-18; List Kolosanom 1,15-20).⁵

Hymnus predkladá Krista ako model viery a života kresťana. Je príkladom totálnej pokory a poníženosti, úplnej dispozície, ktorú samotný Pavol v tomto liste niekoľko veršov predtým vyjadril slovami: „Veď pre mňa žiť je Kristus a zomrieť zisk.“ (Flp 1,21) Hymnus ospevuje, ba priam žasne nad cestou, ktorou prešiel Kristus ako vyjadrením poslušnosti Otcovi a lásky k ľuďom. Preto je hymnus úžasnou kontempláciou tejto nesmiernej lásky k nám.

Použitá literatúra

- BUSCEMI, A. M.: *Gli inni di Paolo. Una sinfonia a Cristo Signore*. Jerusalem : Franciscan Printing Press, 2000.
- KOLEKTÍV AUTOROV: *Il messaggio della salvezza 7. Lettere di San Paolo e Lettera agli Ebrei*. Torino : ELLE DI CI, 1990.
- LANGKAMMER, H.: *Teologia biblijna Starego i Nowego Testamentu*. Legnica : Atla, 2007.
- TRSTENSKÝ, F.: *Na ceste do Damasku*. Svit : KBD, 2007.

⁵ Porov.: BUSCEMI, A. M.: *Gli inni di Paolo. Una sinfonia a Cristo Signore*. Jerusalem : Franciscan Printing Press, 2000, s. 34.

⁴ Porov.: LANGKAMMER, H.: *Teologia biblijna Starego i Nowego Testamentu*. Legnica : Atla, 2007, s. 383-384.

UCTIEVANIE EUCHARISTIE MIMO OMŠE HISTÓRIA A DNEŠNÉ SMERNICE

Referát na medzinárodnej konferencii „Universa Laus“, 20. až 24. august 2007

RUDOLF PACIK

ÚVOD:

ZVLÁŠTNÁ RÍMSKO-KATOLÍCKA TRADÍCIA

Prvý a pôvodný spôsob uctievania eucharistie je *slávenie* Eucharistie. Samozrejme, s konsekrovanými eucharistickými spôsobmi sa zaoberalo vždy s hlbokou úctou počas samotnej omše, ale aj mimo omše, keď sa zvýšil konsekrovaný chlieb a konsekrované víno. K úcte počas slávenia eucharistie patril aj úkon uctievania pri svätom prijímaní. Existujú na to početné dôkazy zo staroveku. Známy je výrok sv. Augustína, ktorý cituje aj pápež Benedikt XVI. v posynodálnej apoštolskej exhortácii „Sacramentum caritatis“ z 22. 2. 2007, č. 66: „Pán putoval po zemi vo svojom tele a toto telo nám dal za pokrm k spásu.¹ Nikto nech neje tento chlieb, kým ho predtým neadoroval; hrešili by sme, keby sme neadorovali.“ (*Nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit: peccemus non adorando*²)

Hoci Augustínov text má na mysli úctu pri svätom prijímaní, pápež používa tento citát, aby zdôvodnil uctievanie Eucharistie aj mimo omše; zdôrazňuje pritom – toto je dôležité z teologického hľadiska – súvislosť medzi slávením a uctievaním: „V Eucharistii nám prichádza v ústrety Boží Syn a chce sa s nami spojiť; eucharistická adorácia nie je nič iné ako samozrejme rozvinutie eucharistického slávenia, ktoré je samo v sebe najvyšším aktom adorácie Cirkvi. Prijatť Eucharistiю znamená adorať toho, ktorého prijímame, práve tak a len tak sa stávame s ním jedno a máme istým spôsobom predúčasť na kráse nebeskej liturgie. Akt adorácie mimo svätej omše predlžuje a zintenzívňuje to, čo sa konalo v samotnom liturgickom slávení.“ (*Sacramentum caritatis*, 66)

Predsa však treba pripomenúť, že uctievanie Eucharistie mimo omše (a dokonca nezávisle na nej) vzniklo až v stredoveku – ako zvláštna rímsko-katolícka tradícia.³

¹ Poznámka prekladateľky: túto vetu som v citovanom dokumente nenašla, takže je to voľný preklad. Ďalej už pokračuje citácia.

² SV. AUGUSTÍN: Enarrationes in Psalmos 98,9: CChr.SL 39, 1385.

³ H. B. MEYER: Eucharistie. Geschichte, Theologie, Pastoral. Mit einem Beitrag von I. PAHL. (Eucharistia. Dejiny, teológia, pastorácia. S príspevkom I. PAHLA). Regensburg 1989. (Gottesdienst der Kirche. Handbuch der Liturgiewissenschaft. Teil

Alebo ste už niekedy videli pravoslávnu pobožnosť k Najsvätejšej Sviatosti či pravoslávnu procesiu na slávnosť Božieho Tela?

1. VYSTAVENIE SVIATOSTI OLTÁRNEJ, POBOŽNOSTI K NAJSVÄTEJŠEJ SVIATOSTI, EUCHARISTICKÉ POŽEHNANIE

HISTORICKÝ PREHĽAD⁴

1.1 Zdôraznenie reálnej prítomnosti a „prijímanie pohľadom“

Keď v 8. storočí prebrala Franská ríša rímsku liturgiu, nastali v nej zásadné zmeny v chápaní Eucharistie a v eucharistickej zbožnosti. Ľudia sa sústredili na zázrak premenenia, reálnu prítomnosť Krista v chlebe a víne. Táto zbožnosť sa prejavovala aj v želaní hľadiť počas omše na konsekrovanú hostiu – často to bola náhrada za sväté prijímanie (preto sa táto zbožnosť nazývala „prijímanie pohľadom, očami“). Po slovách ustanovenia (ktoré sa od karolínskeho obdobia ponímali ako moment premenenia) kňaz pozdvihol hostiu a ukázal ju ľudu. Tzv. „elevácia“ je po prvýkrát doložená vo výnose parížskeho biskupa Oda zo Sully (1196-1208). Zvyk pozdvihovania hostie (až neskôr aj kalicha) sa rozšíril z Porýnia do celej Európy. Týmto rítom získala omša nový stredobod – až po poverčivé zvyky a predstavy ľudu: už od čistej prítomnosti na omši, ba dokonca od pohľadu na hostiu, sa očakávalo hojné duchovné i hmotné požehnanie.

Elevácia bola čoskoro predĺžená a obohatená o ďalšie prvky: zvončeky, hru na organ, pokľaknutie, kadidlo, bitie v prsia, tichú modlitbu veriacého a kňaza, neskôr o spevy ako „O salutaris hostia“, „Ave verum corpus“ atď. Hoci mnohé z týchto prvkov medzitým vymizli, v podstate je obradné prostredie slov premenenia ešte aj dnes istým druhom „pobožnosti k Najsvätejšej Sviatosti uprostred eucharistickej modlitby“⁵. Možno odtiaľ pochádza

⁴ Bohoslužba cirkvi. Príručka liturgickej vedy. 4. časť, 598.

⁵ Por. najmä H. B. MEYER: Eucharistia, 588-597.

⁵ H. B. MEYER: Die Feiargestalt der Prex eucharistica im Licht der Rubriken zum Hochgebet. (Slávnostná forma Prex eu-

aj označenie eucharistickej modlitby ako „stredobodu a vyvrcholenia celého slávenia“ (*centrum et culmen totius celebrationis*: Institutio General Missalis Romani 2002, č. 78) – hoci eucharistická modlitba predsa smeruje k svätému prijímaniu.

Bolo pochopiteľné ukazovať a uctievať eucharistický chlieb aj mimo omše. Vznikali nové formy pobožností. Ich vývoj ovplyvnila predovšetkým slávnosť Božieho Tela. Tá bola na základe vízií Juliany z Lüttichu (1209) zavedená v roku 1247 v biskupstve Lüttich a v roku 1264 pápežom Urbanom IV. – predtým spovedníkom Juliany – predpísaná pre celú vtedajšiu (západnú) Cirkev. Sviatok sa však mohol presadiť až vtedy, keď bol od konca 13. storočia spojený s procesiou; pôvodne bola pritom Najsvätejšia Sviatosť zahalená, až v priebehu 14. storočia sa niesla odkrytá, viditeľná v monštrancii. (Od druhej polovice 14. storočia sa niesla monštrancia s Najsvätejšou Sviatosťou napr. aj pri príležitosti veľkých sviatkov.)

1.2 Vystavenie Najsvätejšej Sviatosti Oltárnej

Vystavenie Najsvätejšej Sviatosti Oltárnej vychádza v ústrety túžbe veriacich hľadieť na konsekrovanú hostiu. Vzniklo ako sprievodný obrad k slávnosti Božieho Tela. Najsvätejšia Sviatosť sa vyložila už pred procesiou a nechala sa na nejaký čas vystavená aj po procesii. Tak vznikol – najprv v severnom a východnom Nemecku – zvyk vystavovať Najsvätejšiu Sviatosť počas omše, slávenej po procesii, a počas modlitby liturgie hodín. Najprv to bolo iba v deň slávnosti Božieho tela a v oktáve⁶ tejto slávnosti, potom aj pri štvrtkových votívných omšiach *de Corpore Cristi*. V 15. storočí sa tento zvyk rozšíril v celom nemecky hovoriacom priestore, v Uhorsku, Poľsku, neskôr v románskych krajinách.

Cirkevné úrady sa spočiatku pokúšali zakázať vystavenie nezahalenej Najsvätejšej Sviatosti alebo ho (predovšetkým *Missa coram Sanctissimo*) obmedziť na oktávu slávnosti Božieho Tela – avšak neúspešne. Kódex kánonického práva z roku 1917 (can. 1274 § 1) nariadil: „Verejné vystavenie, to znamená s monštranciou, sa môže konať na slávnosť Najsvätejšieho Tela a Krvi Pána alebo počas jej oktávy vo všetkých kostoloch pri omši a pri večerách; v iných obdobiach iba z oprávneného, zá-

charistica vo svetle rubrik k eucharistickej modlitbe.) V: Gratias agamus. Studien zum eucharistischen Hochgebet. Für Balthasar Fischer. (Štúdiá k eucharistickej modlitbe. Pre B. Fischera). Hg. von/Vydali A. Heinz und R. Rennings. Freiburg/Br. 1992 (Pastoralliturgische Reihe in Verbindung mit der Zeitschrift „Gottesdienst“; Pastoračno-liturgický seriál v spolupráci s časopisom „Bohoslužba“), 293–313, tu: 301.

⁶ So zvykom vystavovať Najsvätejšiu Sviatosť v oktáve slávnosti Božieho Tela pri modlitbe liturgie hodín počíta aj Caeremoniale Episcoporum (1600 / 1752) lib. 2, kap. 33, č. 33)

važného, predovšetkým verejného dôvodu a s dovolením miestneho ordinára, aj vtedy, keď kostol patrí nejakému exempnému rádu.“ ([...] *expositio vero publica seu cum ostensorio die festo Corporis Christi et intra octavam fieri potest in omnibus ecclesiis inter Missarum sollemnia et ad Vesperas; aliis vero temporibus non nisi ex iusta et gravi causa praesertim publica et de Ordinarii loci licentia, licet ecclesia ad religionem exemptam pertineat.*)

1.3 Eucharistické pobožnosti

Od 14. storočia – najprv v nemeckom jazykovom priestore – sa aj pri vystavení Najsvätejšej Sviatosti mimo omše, predovšetkým po modlitbe liturgie hodín ako večery a kompletórium, spievali eucharistické hymny, antifóny atď. Spočiatku to bolo iba v oktáve slávnosti Božieho Tela, potom aj pri príležitosti iných sviatkov, v nedele a vo všedné dni, zvlášť počas štvrtkových votívných omší (v novoveku aj počas piatkových omší k Božskému Srdcu).

Koncom 15. storočia existovali takéto pobožnosti (väčšinou so sviatostným požehnaním) všade tam, kde sa slávil štvrtkové votívne omše. Od 16. do 18. storočia sa táto forma rozšírila v takmer všetkých katolíckych krajinách Európy. I ďalšie pobožnosti, ako napr. Salve-pobožnosti v sobotu, sa neskôr spájali so sviatostným požehnaním.

1.4 40-hodinová modlitba a ustavičná poklona

40-hodinová modlitba je zvláštna forma eucharistických pobožností, ktorá vznikla v 16. storočí. Súvisí so zvykom niesť na záver hlavnej bohoslužby Veľkého piatku v procesii a symbolicky pochovať nie kríž alebo sochu Ježiša, ale Najsvätejšiu Sviatosť.

40-hodinová modlitba pochádza z Milána. Pôstny kazateľ Gian Antonio Nelotti zaviedol v roku 1527 pri Kostole San Sepolcro (Kostol sv. hrobu) 40-hodinovú modlitbu pred svätostánkom (na pamiatku Ježišovho odpočívania v hrobe), aby tak od Boha vyprosil pomoc vo vojnovom nebezpečenstve. Kapucín Giuseppe Piantanida da Ferno dal tejto pobožnosti novú podobu: verejná modlitba – teraz už pred vystavenou Najsvätejšou Sviatosťou – sa začínala v dome a pokračovala počas celého roka postupne v ďalších milánskych kostoloch. Tak vznikla „ustavičná poklona“, už mimo rámca Veľkého týždňa. Svätý Anton Maria Zaccaria (1502 – 1539) rozšíril túto pobožnosť v celom hornom Taliansku. Pápež Klement VIII. ju v roku 1592 bulou „*Graves et diuturnae*“ nariadil pre celú Rímsku Cirkev. – V druhej polovici 16. storočia propagovali jezuiti, neskôr aj kapucíni, 40-hodinovú modlitbu počas posledných troch dní karnevalu, ale z nového dô-

vodu: nie ako prosebnú pobožnosť, ale ako pokánie za hriechy (predovšetkým proti určitému prikázaniu), spáchané v tomto období. Všetky tieto formy pobožnosti sa všeobecne šírili až do 17./18. storočia a udržiavali sa naďalej až podnes.

1.5 Eucharistické požehnanie

Eucharistické požehnanie pochádza z procesie na slávnosť Božieho Tela, ktorej záver tvorilo. V priebehu 15. storočia sa bežne používalo v nemeckom jazykovom priestore, a síce aj ako požehnanie po modlitbe za dobré počasie, pri štvrtkových votívných omšiach a na konci eucharistických pobožností. Od 16. storočia prevzali sviatosťné požehnanie ostatné krajiny. Sviatosťné požehnanie opisujú tieto dokumenty: *Caeremoniale Episcoporum* z roku 1600 resp. 1752 (knih 2, kap. 33, č. 25-27), ako aj – vrátane priebehu požehnaní a textov k nemu – *Rituale Romanum* z roku 1614, resp. 1752 (1752: tit. 9, kap. 5., č. 5-6), každý v kontexte procesie na slávnosť Božieho Tela. Kongregácia pre bohoslužbu v roku 1889 stanovila, že eucharistické požehnanie sa má udeľovať na konci každej slávnosti s verejným vystavením Najsvätejšej Sviatosti.⁷

1.6 Procesia na slávnosť Božieho Tela podľa *Caeremoniale Episcoporum* (1600/1752) a podľa *Rituale Romanum* (1614/1752)

Hoci eucharistické procesie aj po Tridentskom koncile patria k diecéznej liturgii; predsa len si krátko ukážme, čo o nich hovorí *Caeremoniale Episcoporum* z roku 1600 (1752: kniha 2, kap. 33) a *Rituale Romanum* z roku 1614 (1752: tit. 9, kap. 5). „Procesia“ tu znamená sprievod bez prerušenia. *Caeremoniale Episcoporum* však pripúšťa, aby si kňaz krátko oddýchol. V tomto prípade sa vojde do kostola, tam biskup položí monštranciu na oltár, incenzuje ju kadidlom a zaspieva modlitbu (*oratio*) k Sviatosti Oltárnej. Takéto prerušenie sa môže udiť nanajvýš dvakrát (knih 2, kap. 33, č. 22). V nemeckom jazykovom priestore od 15. storočia splynul tento sprievod s prvkami procesie, ktorá sa koná pod holým nebom a prosebnej procesie: pri oltároch, ktoré boli umiestnené na štyroch svetových stranách, sa robili zastavenia (*statio*) s modlitbami za počasie so sviatosťným požehnaním a čítaním úvodov zo štyroch evanjelií (nie ako ohlasovanie, ale ako žehnacie formuly); ďalšie sviatosťné požehnanie bolo na záver. Dnešné diecézne obrady v nemecky hovoriacich krajinách si zachovávajú tieto štyri zastavenia, ale čítania z Písma a modlitbové texty sa vzťahujú

na Eucharistiu.

Obidve potridentské obradné knihy určujú, že pred procesiou sa slávi omša a celebrant pritom konsekruje okrem hostie na svoje prijímanie aj ďalšiu hostiu na procesiu (*Caeremoniale Episcoporum* kniha 2, kap. 33, č. 17. 31; *Rituale Romanum* tit. 9, kap. 5, č. 2). Či sviatosťne prijímajú aj veriaci, o tom texty mlčia. Druhá omša po procesii zjavne nie je vylúčená. Všeobecné pokyny *Rituale Romanum* (tit. 9, kap. 1, č. 7) totiž stanovujú omšu po každej procesii – mimochodom, *Caeremoniale Episcoporum* počíta s tým, že biskup sa zúčastňuje iba na tej omši, ktorá je pred procesiou (knih 2, kap. 33, č. 15). Ak by chcel sám celebrowať, potom si má skoro ráno odslúžiť tichú omšu (č. 31)!

Najväčšiu časť menovanej kapitoly v *Rituale Romanum* zaberajú texty a noty k eucharistickým spevom (*Pange lingua, Sacris solemniis, Verbum supernum prodiens, Salutis humanae sator, Aeterne Rex altissime; Te Deum, Benedictus* a *Magnificat* sa spomínajú s incipitami). Podrobne sa opisujú prípravy (ako výzdoba ulíc a domov) a začiatok procesie. Po návrate do kostola sa udeľuje sviatosťné požehnanie, a síce týmto spôsobom: uctievanie a incenzácia Najsvätejšej Sviatosti (počas toho sa spieva „*Tantum ergo*“), verš a modlitba („*Deus, qui sub sacramento mirabili...*“), tiché požehnanie. Táto forma zakončenia mimochodom platí pre všetky eucharistické procesie, nielen pre procesiu na slávnosť Božieho Tela (*Rituale Romanum*, tit. 9, kap. 5, č. 7).

Kvôli rozšírenému zvyku vystavovať Najsvätejšiu Sviatosť v celej oktáve slávnosti Božieho Tela počas modlitby liturgie hodín sa podľa *Caeremoniale Episcoporum* (knih 2, kap. 33, č. 33-34) po večerách dňa oktávy môže konať druhá, menej slávnostná procesia, na konci ktorej sa Najsvätejšia Sviatosť uloží.

Ďalšie inštrukcie obsahuje všeobecný odsek *Rituale Romanum* „*De Processionibus*“ (tit. 9, kap. 1). Ide tu okrem iného o úctivosť zúčastnených, ich odev, správanie sa (nesmiať sa, nerozprávať sa, nezberať sa dookola); ženy a muži majú kráčať oddelene; počas procesie sa nemá jesť ani piť, ani si so sebou niesť potraviny, atď.

1.7 Priestor kostola ako trónna sála pre Krista prítomného vo svätostánku

Dôležitú úlohu v eucharistickej zbožnosti zohrávala architektúra kostolov. Zatiaľ čo v období gotiky sa eucharistický chlieb uschovával v prístenných skrinkách a v schránkach v tvare veže – t. j. pastofóriách (často so zamrežovanými dvierkami, cez ktoré bolo možné vidieť veľkú hostiu, podobne ako u monštrancie), od Milánskeho provinciálneho

⁷ KONGREGÁCIA PRE BOHOSLUŽBU: *Decreta authentica*. 3, 3713 [12. 7. 1889], biskupovi z Puebla de los Angeles (Mexiko).

koncilu (1565), ktorý sa konal pod vedením Karola Boromejského, sa presadil svätostánok (tabernákulum), spojený s oltárom (väčšinou s hlavným oltárom). Veľké barokové oltárne nadstavby, do ktorých je včlenený svätostánok a „trón“ na vystavenie Najsvätejšej Sviatosti, zdôrazňujú prítomnosť Krista v uloženej Eucharistii vzhľadom ku sláveniu omše. Oltár pôsobí skôr ako slávnostná vyvýšenina, než ako *mensa domini*. Barokový ideál kostola ako trónnej sály pre Pána prítomného vo svätostánku⁸ dodnes ovplyvňuje ľudovú zbožnosť. V ľudovom ponímaní je kostol domom Božím kvôli svätostánku, a nie preto, že sa tam zhromažďuje Boží ľud.

2. NOVÉ SMERNICE PODĽA II. Vatikánskeho koncilu

2.1 Výroky Druhého vatikánskeho koncilu

Dokumenty II. Vatikánskeho koncilu zdôrazňujú, že *slávenie* Eucharistie je centrom kresťanského kultu a života spoločenstva, ale odporúčajú aj uctievanie uloženej Eucharistie mimo omše. Tu je niekoľko príkladov:

SLÁVENIE eucharistie ako stredobod

„Účasťou na eucharistickej obete, ktorá je zdrojom a vrcholom celého kresťanského života, prinášajú [veriaci] Bohu božskú žertvu a s ňou seba samých [...]“ (II. Vatikánsky koncil: *Lumen Gentium* čl. 11.)

„Eucharistické zhromaždenie je teda stredobodom spoločenstva veriacich, ktorému predsedá kňaz.“ (II. Vatikánsky koncil: *Presbyterorum Ordinis* čl. 5)

„Ale nebolo by vôbec možné budovať kresťanské spoločenstvo, keby nemalo svoje korene a svoj stredobod v slávení najsvätejšej Eucharistie. Tu má teda mať svoj začiatok každá výchovná snaha o ducha pospolitosti.“ (II. Vatikánsky koncil: *Presbyterorum Ordinis* čl. 6)

„... eucharistická obeta ... je preto ohniskom a základom celého kňazského života, takže kňazská duša sa usiluje v sebe odzrkadľovať, čo sa koná na obetnom oltári.“ (II. Vatikánsky koncil: *Presbyterorum Ordinis* čl. 14)

⁸ Por. A. L. MAYER: *Liturgie und Barock* (Liturgia a barok). In: *Jahrbuch für Liturgiewissenschaft* 15 (Ročenka pre liturgickú vedu 15) (1935) 6–154, tu: 142; J. A. JUNGSMANN: *Liturgisches Leben im Barock*. (Liturgický život v období baroka). V: ten istý prameň: *Liturgisches Erbe und pastorale Gegenwart. Studien und Vorträge* (Liturgické dedičstvo a pastoračná súčasnosť. Štúdie a prednášky) Innsbruck 1960, 108–119, tu: 115f; H. B. MEYER: *Was Kirchenbau bedeutet. Ein Führer zu Sinn, Geschichte und Gegenwart*. (Čo znamená cirkevná stavba. Sprievodca významom, dejinami a súčasnosťou. Freiburg/Br. 1984, 63.

O uctievaní Najsvätejšej Sviatosti mimo omše

„Aby mohli verne plniť svoju službu [kňazi], nech si dajú záležať na dennom rozhovore s Kristom Pánom pri návštevách a osobnom uctievaní najsvätejšej Eucharistie.“ (II. Vatikánsky koncil: *Presbyterorum Ordinis* čl. 18)

„Tento apoštolát jednotlivcov je veľmi potrebný a naliehavý v krajoch, kde je vážne obmedzená sloboda Cirkvi. V takých veľmi ťažkých pomeroch laici, pokiaľ možno, nahrádzujú kňazov, vystavujú nebezpečenstvu aj svoju osobnú slobodu, ba zavše i život: vyučujú kresťanské náboženstvo tých, čo žijú v ich prostredí, učia ich nábožne žiť a katolícky zmýšľať, nabádajú ich často pristupovať k sviatostiam a pestovať nábožnosť, najmä eucharistickú.“ (II. Vatikánsky koncil: *Apostolicam actuositatem* čl. 17)

2.2 Inštrukcia „Eucharisticum mysterium“ (1967) a dokument „De sacra Communionem et de cultu mysterii eucharistici extra Missam“ (1973)

Po II. Vatikánskom koncile vyšli dva dôležité dokumenty, ktoré sa (okrem iného) týkajú uctievania Eucharistie: Kongregácia pre bohoslužbu: Inštrukcia „Eucharisticum mysterium“ (25. 5. 1967) In: AAS 59 (1967) 539-573 (ďalej len *EuchMyst*); *De sacra Communionem et de cultu mysterii eucharistici extra Missam*“ (1973; ďalej len *CommCult*).

Inštrukcia „Eucharisticum mysterium“ z roku 1967 sa zaoberá Eucharistiou z viacerých hľadísk. Chce ponúknuť celkový prehľad na základe novších rímskych dokumentov, predovšetkým koncilových textov (nielen konštitúcie o posvätnéj liturgii „*Sacrosanctum Concilium*“, ale aj vieroučnej konštitúcie „*Lumen gentium*“, dekrétov „*Unitatis redintegratio*“, „*Christus Dominus*“ a „*Presbyterorum Ordinis*“ či pastorálnej konštitúcie „*Gaudium et spes*“) a encykliky Pavla VI. „*Mysterium fidei*“ (1965). Je možné, že inštrukciu *Eucharisticum mysterium* zadal Pavol VI., pretože „*Mysterium fidei*“ bola kritizovaná ako príliš tradičná.⁹

Inštrukcia zahŕňa nasledujúce časti:

Časť I: Všeobecné princípy, ktoré treba zvlášť vziať do úvahy pri poučaní ľudu o tajomstve Eucharistie (č. 5-15);

Časť II: Slávenie Pánovej pamiatky v spoločenstve veriacich (č. 16-48);

Časť III: Uctievanie svätej Eucharistie ako jednej z trvalých sviatostí (č. 40-67). Táto časť je zaujímavá z hľadiska našej témy. Obsahuje tieto oddiely:

I. Účel uschovávanania Eucharistie a modlitba pred Najsvätejšou Sviatnosťou (č. 49-51);

II. Miesto na uloženie svätej Eucharistie (č. 52-

⁹ Por. E. J. LENGELING: *Die Eucharistie-Instruktion* (Inštrukcia k Eucharistii). V: *Liturgisches Jahrbuch* 17 (Liturgisches Jahrbuch 17) (1967) 204–219, tu: 205–207.

57);

- III. Formy eucharistickej zbožnosti a eucharistické pobožnosti (č. 58);
- IV. Eucharistické procesie (č. 59);
- V. Vystavenie svätej Eucharistie (č. 60-66);
- VI. Eucharistické kongresy (č. 67).

Napriek mnohým usmerňujúcim výrokom má táto inštrukcia miestami provizórny charakter (možno preto, lebo ešte nebol hotový nový misál). Napríklad: Kánon sa môže, ale nemusí prednášať nahlas (č. 21; podľa inštrukcie „Tres abhinc annos“ z 4. 5. 1967, č. 10 – hoci „Tres abhinc annos“ č. 8 dovoľuje používať pre kánon národný jazyk). Na jednej strane (EuchMyst č. 55) sa eucharistická prítomnosť nemá anticipovať svätostánkom na oltári, pri ktorom sa celebruje, na druhej strane sa smie celebrovať *versus populum* (smerom k ľudu), aj keď na oltári stojí malé tabernákulum (č. 54, inštrukcia „Inter Oecumenici“ z 26. 9. 1964, č. 95).

Dokument „*De sacra Communionem et de cultu mysterii eucharistici extra Missam*“ obsahuje inštrukcie, obrady a texty pre rôzne formy eucharistického kultu. Zahŕňa nasledujúce štyri kapitoly:

- kap. I.: Sväté prijímanie mimo omše;
- kap. II.: Sväté prijímanie pre chorých mimoriadnym vysluhovateľom
- kap. III.: Rôzne formy uctievania Najsvätejšej Sviatosti
- kap. IV.: Texty k podávaniu svätého prijímania a uctievaniu Eucharistie mimo omše.

Všeobecný úvod (*Praenotanda generalia*) a rubriky preberajú mnoho výrokov z inštrukcie „*Eucharisticum mysterium*“ či už doslovne alebo podľa zmyslu.

Touto liturgickou knihou Rím po prvýkrát upravia eucharistické pobožnosti a procesie centrálné. Je to prekvapujúce, pretože verejné uctievanie Eucharistie patrí podľa EuchMyst č. 58 ku „*sacra exercitia*“, to znamená k bohoslužobným slávnostiam partikulárnych cirkví. (Rituale Romanum z roku 1614 bol napokon iba vzorovou knihou, ktorá všeobecne nezaväzovala, na rozdiel od breviára z roku 1568 a misálu z roku 1570).

2.1 Nové teologické akcenty v „*Eucharisticum Mysterium*“ a „*De sacra Communionem et de cultu mysterii eucharistici extra Missam*“

Pohľad na celok

Dôležitejšie ako pokyny ku konkrétnym formám slávenia sú v oboch dokumentoch teologické výroky. Zdôrazňuje sa tu niečo nové. Predtým sa rozličné aspekty Eucharistie často posudzovali oddelene, ako to ukazujú napr. dekréty Tridentského

koncilu.¹⁰ Teraz je tu však pokus usmerniť pohľad na celok.

Zmysel uschovávaní

Uschovávanie konsekrovaných hostií neslúži v prvom rade kultu Eucharistie. V nadväznosti na rímsku inštrukciu z roku 1949¹¹ oba dokumenty zdôrazňujú: Eucharistia sa uschováva predovšetkým za účelom svätého prijímania pre chorých, v druhom rade kvôli prijímaniu mimo omše a na uctievanie (EuchMyst č. 49, CommCult č. 5. 7). Napriek tomu je uctievanie Eucharistie mimo omše oprávnené a nemá byť spochybňované (EuchMyst č. 3 f a 4; CommCult č. 3). Miesto, na ktorom je uložená eucharistia, je zároveň najvznešenejším miestom uctievania v kostole (EuchMyst č. 51-58; KommEuch č. 8-11; IGM³ 2002, č. 314-317).

Rôzne spôsoby Kristovej prítomnosti

EuchMyst č. 9 a CommCult č. 6 hovoria tak, ako už aj „*Sacrosanctum Concilium*“ čl. 7 o viacerých spôsoboch Kristovej prítomnosti: v spoločenstve, v Božom slove, v homílii (tú spomína iba CommCult), v kňazovi, v sviatosti Eucharistie pod spôsobom chleba a vína. „Táto prítomnosť Krista pod oboma spôsobmi sa nazýva skutočnou, nie vo výhradnom zmysle, akoby iné spôsoby prítomnosti neboli skutočné, ale v zmysle vyzdvihujúcom.“¹² Z toho, čo dokumenty hovoria o spôsoboch prítomnosti, však neboli vyvedené žiadne závery. Na spôsoby uctievania Eucharistie, opísané v týchto dokumentoch, spomínané spôsoby prítomnosti nemajú vplyv.

Omša ako centrum eucharistickej zbožnosti

Hoci uctievanie Eucharistie mimo omše sa odporúča, predsa len existuje určitá hierarchia. Sláveniu Eucharistie patrí vyššie miesto ako všetkým ostatným formám eucharistického kultu. Omša sa označuje ako „*koreň a stredobod*“ / *radix et cardo* (EuchMyst č. 13), „*stredobod*“ / *centrum* (CommCult č. 1), „*stred a vrchol*“ / *centrum et fastigium* (CommCult č. 112; por. EuchMyst č. 67), „*zdroj a vrchol*“ / *fons et culmen* (EuchMyst č. 58; CommCult č. 79) bohoslužby a kresťanského života. Vrcholom (*culmen*) zjednotenia sa s Kristom je sväté prijímanie (CommCult č. 82).

¹⁰ O sviatosti Eucharistie (13. zasadanie, 11.10 1551; DH 1635-1661); O svätom prijímaní pod oboma spôsobmi a svätom prijímaní malých detí (21. relácia, 16. 7. 1562; DH 1752-1734); O obete svätej omše (22. relácia, 17. 9. 1562; DH 1739-1759); O požiadaní a poskytovaní kalicha (22. relácia, 17. 9. 1562; Dh 1760).

¹¹ KONGREGÁCIA PRE DISCIPLÍNU SVIATOSTÍ (*Sacra Congregatio de disciplina sacramentorum*): Inštrukcia „*Quam plurimum*“ (1. 10. 1949), IV, č. 3. V: AAS 41 (1949) 493-511, tu 509-510.

¹² Citát: PAVOL VI.: Encyklika „*Mysterium fidei*“ : AAS 57 (1965) 764.

Oba dokumenty sa usilujú prekonať niekdajší izolujúci spôsob pohľadu. Preto poukazujú na to, že eucharistická prítomnosť vyplýva z obety svätej omše a smeruje ku svätému prijímaniu (EuchMyst č. 50; CommCult č. 2. 80. 81). Sväté prijímanie sa označuje za „dokonalejšiu účasť na omši“ (*perfectior missae participatio*) (EuchMyst č. 12)¹³. (K tomu poznámka na okraj: je nápadné, že žiaden rímsky dokument neoznačuje sväté prijímanie za integrálnu časť omše! Pravdepodobne z obavy, že by inak všetci bez rozdielu pristupovali k svätému prijímaniu, bez toho, aby skúmali svoje svedomie. Podobne je to aj v prípade prijímania pod spôsobom vína. To je podľa nových *Všeobecných smerníc Rímskeho misála* z roku 2002, č. 281, vhodné pre „plnšie zvýraznenie znaku“ /*forma ratione signi plenior*; ale dokument sa jednoducho neodvažuje nazvať ho normálnou formou!).

Každopádne pri vyložení Najsvätejšej Sviatosti musí ostať zreteľný vzťah k omši (EuchMyst č. 60; CommCult č. 82); počas pobožnosti ďalej pôsobí milosť obety (EuchMyst č. 3 g; CommCult č. 4). Uloženej Eucharistii patrí úcta, aj keď venovala Krista ako pokrm (EuchMyst č. 3 f; CommCult č. 3). V spôsoboch eucharistického kultu sa však treba vyhnúť všetkému, „čo by nejakým spôsobom mohlo zatieniť skutočnosť, že hlavným želaním Krista [...] bolo ponúknuť nám eucharistiú ako pokrm, prostriedok spásy a posilu“ (EuchMyst č. 60; CommCult č. 82).

Odtiaľ možno pochopiť nasledujúce pravidlo: Pred dlhším vystavením, ako aj pred eucharistickou procesiou sa najskôr slávi omša; hostia, ktorá je počas nej konsekrovaná, sa vloží do monštrancie, prípadne do pyxidy (EuchMyst č. 60; CommCult č. 94. 103). Čo sa týka procesie, tento zvyk opisujú aj predkoncilové obradné knihy. To, že nové dokumenty sa o nej zmieňujú osobitne a spájajú ju aj s dlhším vystavením, súvisí s už spomínanou snahou o zdôraznenie spojitosti so slávením omše.

2.4 Obrady

Oba dokumenty rozlišujú nasledujúce druhy uctievaní Eucharistie mimo omše: krátke vystavenie, dlhé vystavenie, eucharistické procesie. (Priradujú sa k nim aj eucharistické kongresy ako zvláštna forma).

Vždy s uctievaním Najsvätejšej Sviatosti

Každá forma vystavenia musí byť spojená s uctievaním Najsvätejšej Sviatosti. Vystavenie iba za účelom udelenia sviatostného požehnanie

je zakázané (EuchMyst č. 66; CommCult č. 89). Toto ustanovenie má zjavne zabrániť tomu, aby sa sviatostné požehnanie používalo ako ozdoba alebo na (zdanlivé) zvýšenie hodnoty iných bohoslužieb. (V mojej domácej farnosti v Salzburgu sa na konci každej omše namiesto stanoveného záverečného požehnanie udeľuje požehnanie s monštranciou. Ako vidieť: Uvedený zákaz je aktuálny!).

Dlhšie vystavenie

Dlhšie slávnostné vystavenie Najsvätejšej Sviatosti sa odporúča raz do roka; iba vtedy, keď je isté, že sa na poklone zúčastní primeraný počet veriacich (EuchMyst č. 63; CommCult č. 86). Okrem toho, v ťažkých časoch môže miestny ordinár nariadiť dlhšie vystavenie s prosebnými pobožnosťami (EuchMyst č. 64; CommCult č. 87).

Ak by bolo na poklone prítomných málo veriacich, môže byť vystavenie prerušené, ale maximálne dvakrát denne (EuchMyst č. 65; CommCult č. 88). Každé dlhšie vystavenie (a každá eucharistická procesia) začína omšou (EuchMyst č. 59; CommCult č. 93. 103). Tá sa končí s *postcommunio*, bez prepustenia. Kňaz vyloží monštranciu, príp. pyxidu, na oltár alebo na miesto určené na vystavenie Najsvätejšej Sviatosti a incenzuje ju; potom sa môže vzdialiť (CommCult č. 94). Pri kratšom vystavení kňaz vedie modlitbu pred Najsvätejšou Sviatosťou (CommCult č. 93).

Miesto (trón) určené na vystavenie Sviatosti sa môže, ale nemusí použiť. Každopádne by nemalo byť umiestnené ani príliš vysoko, ani príliš ďaleko (CommCult č. 93). Zrejme to súvisí s nariadením, podľa ktorého má ostať zreteľný charakter Eucharistie ako pokrmu a posily (EuchMyst č. 60; CommCult č. 82).

Žiadna omša s vyloženou Sviatosťou (coram Sanctissimo)/ Oddelenie svätostánku od oltára

Pred vystavenou Najsvätejšou Sviatosťou sa nesmie sláviť omša; dlhšie vystavenie sa preto musí počas omše prerušiť (EuchMyst č. 61; CommCult č. 83). Dôvod je jasný: nemá sa anticipovať to, čo sa bude diať až počas omše. Z toho istého dôvodu nemá byť Eucharistia uložená na oltári, kde sa celebruje. (EuchMyst č. 55; CommCult č. 6; Caeremoniale Episcoporum č. 49; IGMR³2002 č. 315). Eucharistická prítomnosť „je ovocím konsekrácie a musí sa ako taká prejavovať“ (CommCult č. 6).

Obrad vystavenia

Vonkajšia forma vystavenia s modlitbou pred Najsvätejšou Sviatosťou a záverečným eucharistickým požehnaním (EuchMyst č. 62. 66; CommCult č. 84–89, 93–100) sa takmer vôbec nelíši od obradu, ktorý opisujú dokumenty *Caeremoniale Episcoporum*

¹³ Podobne sa zmieňuje EuchMyst č. 3e: „Hoc sacrificium [...] fideles plenius participant, quando non solum sacram Victimam atque in ea seipos Patri ex toto corde cum sacerdote offerunt, sed etiam eandem Victimam in sacramento recipiunt.“

(1600/1752) a *Rituale Romanum* (1614/1752). Malý variant spočíva v tom, že celebrant môže pred požehnaním predniesť namiesto klasickej prosby (orácie) pred Sviatosťou nejakú inú z vybraných textov (CommCult č. 224–229).

Modlitba pred Najsvätejšou Sviatosťou

Aj pri kratšom vystavení treba vopred určiť primeraný čas na čítania z Písma, spevy, modlitby a tichú modlitbu (EuchMyst č. 66; CommCult č. 89).

O podobe modlitby pri dlhšom vystavení CommCult č. 95–96 hovorí:

„95. Adoráciu treba usporiadať tak, aby veriaci mohli modlitbami, spevmi a počúvaním čítaní naplno upriamiť svoju pozornosť na Krista. Ako podnet k osobnej modlitbe sa môžu predčítať texty zo Svätého písma; potom môže nasledovať homília alebo kratší príhovor, ktorý sa vzťahuje na eucharistické tajomstvo. Je tiež vhodné, ak veriaci odpovedajú na Božie slovo spevom. Vo vhodnej chvíli by malo nastať ticho.“

96. Ak je Najsvätejšia Sviatosť dlhší čas vyložená na oltári, môže sa pred ňou vykonať aj modlitba liturgie hodín, predovšetkým tie najdôležitejšie „hodinky dňa“. V modlitbe liturgie hodín totiž počas celého dňa pokračuje chvála a vďakyvzdanie, prednášané Bohu v slávení Eucharistie, a prosby Cirkvi v mene celého sveta smerujú ku Kristovi a skrze Neho k Otcovi.“

Čo sa týka spevov, dokument sa k nim vyjadruje len veľmi všeobecne. Spev sa v ňom opisuje ako reakcia na Božie slovo. Možno si to vyložiť tak, že spevy nemajú mať len všeobecný eucharistický charakter, ale majú byť zladené s čítaniami z Písma (prirodzene v prvom rade eucharistickými). V zásade sa vyžaduje, aby eucharistické pobožnosti zohľadňovali cirkevný rok a boli v súlade s liturgiou (EuchMyst č. 58; CommCult č. 79 – citujúc „Sacrosanctum Concilium“ č. 13).

O spevoch a modlitbách pri *eucharistických procesiách* CommCult č. 104 hovorí iba toto: Treba ich vybrať tak, „aby v nich bola vyjadrená viera v Krista a chvála Boha.“

Čítania, texty a spevy

IV. kapitola CommCult obsahuje čítania z Písma (uvádza iba „súradnice“), rezponzóriové žalmy a aklamácie pred Evanjeliom, alternatívne texty na privítanie, úvody k prosbám, hymny, antifóny, rezponzóriá, modlitby po svätom prijímaní, modlitby k eucharistickému požehnaniu.

V dokumente sú vytlačené aj texty nasledujúcich latinských spevov:

Hymny (č. 192-199)

Pange lingua

Sacris sollemniis
Verbum supernum
Aeterne rex altissime
Lauda, Sion
Adoro devote [sic]
Ubi caritas

„Alii cantus in Liturgia Horarum exstantes, qui mysterium paschale Christi celebrant, ad libidum adhiberi possunt.“ [s. 62]

Antifóny (č. 200-203)

O sacrum convivium
O quam suavis est
Ave, verum Corpus
Ego sum panis vivus

Responzóriá (č. 204-209)

Cenantibus illis
Ego sum panis vitae
Hoc agnoscite in pane
Unus panis et unum corpus multi sumus
Homo quidam fecit cenam magnam
Misit me vivens Pater

Ruženec a Liturgia hodín ako modlitba pred vystavenou Najsvätejšou Sviatosťou?

V časopise „Notitiae“ sa v roku 1968 vysvetľovali viaceré otázky k inštrukcii „Eucharisticum mysterium“.¹⁴ Jedna z týchto otázok znela: „Sú počas vystavenia Najsvätejšej Sviatosti dovolené modlitby k úcte Preblahoslavenej Panny Márie alebo svätých?“ Odpoveď odkazuje na č. 62 dokumentu EuchMyst („Počas vystavenia má byť všetko usposobené tak, aby veriaci pri modlitbe pobožnosti mohli naplno upriamiť svoju pozornosť na Krista Pána.“) a vysvetľuje:

„Cieľ spoločnej adorácie pred vyloženou Najsvätejšou Sviatosťou sa totiž dosiahne vtedy, keď sa myšlienky a modlitby veriacich skrze posvätné ticho, čítania, najmä zo Svätého písma, spevy a modlitby sústredia na eucharistické tajomstvo. Vykonávanie ostatných pobožností – nech by boli akokoľvek dobré a odporúčiteľné – obracia pozornosť na iné objekty, a preto by sa malo presunúť na iný čas, napríklad pred alebo po adorácii a sviatosťnom požehnaní. Ruženec sa musí považovať za mariánsku modlitbu, nie modlitbu zameranú na Krista. Nemožno teda argumentovať tým, že pri vyslovení slov anjelského pozdravu [Zdravas' Mária] sa má uvažovať o Kristových tajomstvách. Podstatná časť tejto formy modlitby pozostáva z opakovania modlitby, ktorá je zameraná na Pannu Máriu.“

Tento spôsob pohľadu sa neskôr zmenil. Ján Pavol II. v Apoštolskom liste „*Mane nobiscum Domine*“

¹⁴ Documentorum explanatio: V: Notitiae 4 (1968) 133-136, tu 133-134.

k Roku Eucharistie (7. 10. 2004), č. 18 povedal: „Samotný ruženec, chápaný v jeho hlbokom biblickom a kristocentrickom význame, ktorý som odporúčal v apoštolskom liste *Rosarium Virginis Mariae*, môže byť osobitne vhodným spôsobom eucharistickej kontemplácie, prežívanej v spoločenstve s Máriou a v jej škole.“ Tieto slová zodpovedajú tomu, čo Ján Pavol II. uvádza v Apoštolskom liste „*Rosarium Virginis Mariae*“ (16. 10. 2002), kde objasňuje, že ruženec je modlitba, v ktorej s Máriou meditujeme o Kristovi. A pápež Ján Pavol II. nie je sám, kto to tvrdí. Pretože mnohí teológovia označujú ruženec za „modlitbu Západu k Ježišovi.“¹⁵

Predsa však máme dojem, že v príslušných ustanoveniach zohrávajú určitú rolu aj duchovné záľuby toho-ktorého pápeža.

Na ďalšiu otázku: „Môžu sa pred vystavenou Najsvätejšou Sviatosťou spievať vešpery?“, časopis „*Notitiae*“ odpovedá takto: „Na niektorých miestach bolo zvykom zvlášť v nedeľu hneď po večerách udeľovať eucharistické požehnanie. Po vydaní inštrukcie sa príležitostne zaviedla nasledujúca smernica: Na začiatku sa koná vyloženie, potom sa spievajú vešpery a na záver sa udeľuje požehnanie. To, zdá sa, nie je v súlade s tým, čo bolo uvedené vyššie. Poradie možno určiť lepšie. Eucharistické požehnanie sa nesmie javiť ako záver večer. Užitočnejšie bude, ak bude mať v nedeľu svoje miesto ako samostatný liturgický úkon, ku ktorému budú pozvaní veriaci, aby uctievali Boha. Preto môže byť Sviatosť vystavená po večerách a po určitom čase tichej adorácie môže byť udelené požehnanie.“

Naopak *CommCult* č. 96 neskôr hovorí, že pri dlhšom vystavení sa smú modliť „hodinky dňa“. Všeobecný úvod do modlitby liturgie hodín (*Institutio generalis de Liturgia Horarum*) sa o tejto téme nezmieňuje.

ZÁVER

Namiesto vlastného zhrnutia dávam slovo dogmatikovi Franzovi Josefovi Nockemu: „Vlastnou a prvotnou formou eucharistickej zbožnosti je slávenie Večere Pána [...]. Oproti tomu všetky ostatné formy sú druhotné. Sú primerané natoľko, nakoľko privádzajú k spoločenstvu eucharistickej hostiny, rozširujú a prehlbujú ho, ale stanú sa predmetom

teologickej kritiky, pokiaľ budú toto spoločenstvo eucharistickej hostiny znejasňovať alebo od neho odpútať pozornosť.“¹⁶

Z nemčiny preložila: Miriam Cekotová

LITERATÚRA (VÝBER)

- BENEDIKT XVI.: Posynodálna apoštolská exhortácia „*Sacramentum caritatis*“ (22. 2. 2007). V: *Acta Apostolicae Sedis* 99 (2007)
- G. COLOMBO: Il culto eucaristico nei documenti post-conciliari. Lettura critica e prospettiva teologico-pastorali. V: *Rivista liturgica* 67 (1980) 29-47.
- J. A. JUNGSMANN: Gebet vor dem Tabernakel (Modlitba pred svätostánkom). V: *Geist und Leben* 40 (Duch a život 40) (1967) 339-347.
- E.J. LENGELING: Die Eucharistie-Instruktion (Inštrukcia k Eucharistii). V: *Liturgisches Jahrbuch* 17 (Liturgická ročenka 17) (1967) 204-219.
- H. B. MEYER: Eucharistie. Geschichte, Theologie, Pastoral. Mit einem Beitrag von I. PAHL. (Eucharistia. Dejiny, teológia, pastorácia. S príspevkom I. PAHLA). Regensburg 1989. (Gottesdienst der Kirche. Handbuch der Liturgiewissenschaft. Teil 4; Bohoslužba cirkvi. Príručka liturgickej vedy. 4. časť.)
- H. B. MEYER: Die Feiargestalt der Prex eucharistica im Licht der Rubriken zum Hochgebet. (Slávnostná forma Prex eucharistica vo svetle rubrik k eucharistickej modlitbe.) V: *Gratias agamus. Studien zum eucharistischen Hochgebet. Für Balthasar Fischer. (Štúdiá k eucharistickej modlitbe. Pre Balthasara Fischera).* Hg. von/Vydali A. Heinz und R. Rennings. Freiburg/Br. 1992 (Pastoralliturgische Reihe in Verbindung mit der Zeitschrift „Gottesdienst“; Pastoračno-liturgický seriál v spolupráci s časopisom „Bohoslužba“), 293-313.
- F. J. NOCKE: Teológia sviatostí. Príručka. Düsseldorf, 1997.

¹⁵ Por. R. SCHERSCHEL: *Der Rosenkranz - Jesusgebet des Westens* (Ruženec - modlitba Západu k Ježišovi). Freiburg/Br. 1979, 1982 (*Freiburger theologische Studien* 13, *Freiburgské teologické štúdie* 13); A. HEINZ: *Die Entstehung des Leben- Jesu-Rosenkranzes* (Vznik ruženca o Ježišovom živote). V: *Der Rosenkranz. Andacht - Geschichte - Kunst* (Ruženec. Pobožnosť - dejiny - umenie). Vyd. U.-B. FREI a F. BÜHLER. Bern - Sachseln 2003, 23-47.

¹⁶ F. J. NOCKE: *Sakramententheologie. Ein Handbuch* (Teológia sviatostí. Príručka). Düsseldorf 1997, 182-183.

MATKA BOŽIA NITRIANSKA

Moderato

Lud/zbor:

Text: Milan Hromník SJ

Hudba: Vlastimil Dufka SJ

1. Mat - ka Bo - žia Nit-rian-ska, s te - bou spá - ja nás lás - ka,
 3. Is - tou ces - tou do spá - sy ver - ne spre - vá - dza - la si
 5. V o - sem - nás - tom sto - ro - či, keď mor ľu - dí ni - vo - čil,
 7. Mat - ka Bo - žia Nit-rian-ska, s te - bou spá - ja nás lás - ka,
 9. Nech nám vie - ru a mra - vy ne - po - hl - tia tem - ra - vy

1. ty si už od dáv - nych čias na - šou Mat - kou do - te - raz.
 3. vie - ro - zves - tov ná - ro - da Cy - ri - la a Me - to - da.
 5. tvo - ja pre - lás - ka - vá moc pri - šla Nit - re na po - moc.
 7. ty si už od dáv - nych čias na - šou Mat - kou do - te - raz.
 9. ne - ve - ry a ne - lás - ky. My chce - me žiť kres - ťan - sky.

Muži (alebo sólo):

2. V kres - ťanských už po - čiat - koch, keď sa hlá - sal pra - vý Boh,
 6. Tak sa zro - dil zá - vä - zok vďa - ku ti vzdať rok čo rok,

2. ví - ta - la ťa na - ťa zem, náš kres-ťan-stva Bet - le - hem.
6. vzrást - la tvo - ja o - sla - va a tá do - dnes zo - stá - va.

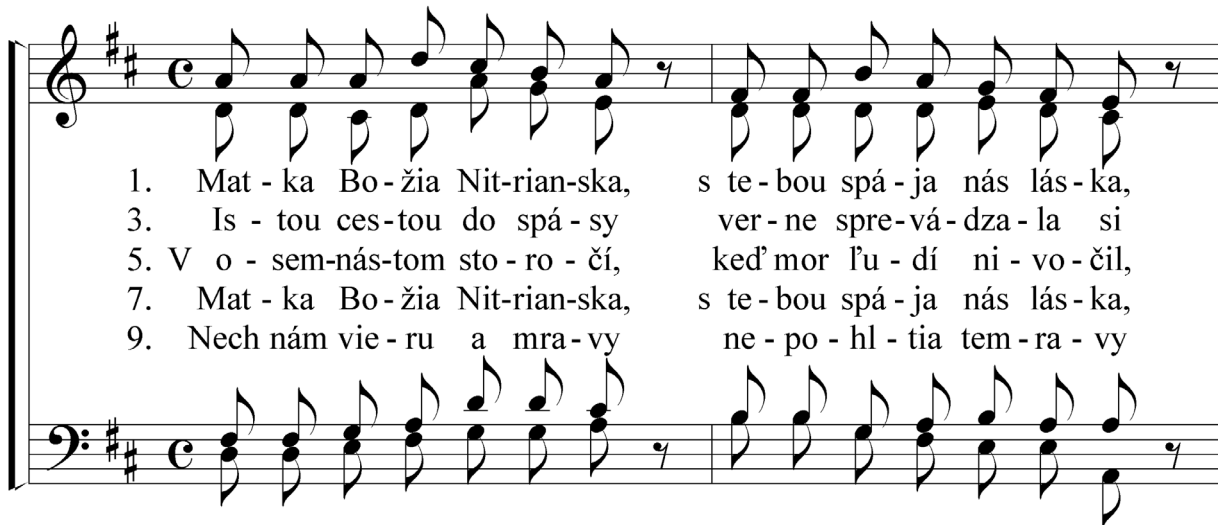
Ženy (alebo sólo):

4. A v de - jin-ných po - hromách, keď sa ší - ril veľ - ký strach,
8. K te - be i - de - me i my, mi - los - ti - vo dnes prij - mi

4. ty si stá - la pod krí - žom náš - ho ľu - du s Je - ži - šom.
8. pros - bu spod zo - bor - ských hôr: Za - stav no - vo - do - bý mor.

Nepárne slohy (alebo niektoré z týchto slôh) môže spievať zbor štvorhlasne spolu s jednohlasom ľuďu. Párne slohy spievajú sóloví speváci alebo skupiny spevákov, muži a ženy. Párne slohy môžu byť obohatené melódiami hudobných nástrojov (flauta, hoboj alebo iných nástroj in C). Pieseň možno spievať aj v skrátenej verzii: prvú, ôsmu a deviatu slohu.

Úprava pre miešaný zbor (SATB):

1. Mat - ka Bo - žia Nit-rian-ska, s te - bou spá - ja nás lás - ka,
 3. Is - tou ces - tou do spá - sy ver - ne spre - vá - dza - la si
 5. V o - sem-nás - tom sto - ro - čí, keď mor ľu - dí ni - vo - čil,
 7. Mat - ka Bo - žia Nit-rian-ska, s te - bou spá - ja nás lás - ka,
 9. Nech nám vie - ru a mra - vy ne - po - hl - tia tem - ra - vy

1. ty si už od dáv - nych čias na - šou Mat - kou do - te - raz.
 3. vie - ro - zves - tov ná - ro - da Cy - ri - la a Me - to - da.
 5. tvo - ja pre - lás - ka - vá moc pri - šla Nit - re na po - moc.
 7. ty si už od dáv - nych čias na - šou Mat - kou do - te - raz.
 9. ne - ve - ry a ne - lás - ky. My chce - me žiť kres - ťan - sky.

Inštrumentálna úprava (pre párne slohy):

Flauta
Hoboj legato

Inštrumentálna úprava je určená pre sprevádzanie párných slôh. Flautový alebo hobojový part možno použiť aj samostatne.

Organové prelúdiá
pátra Gaspare Stipu O.F.M. Conv.
zo zbierky
„Musiche“
Vocali - Vocali strumentali - Organo (Volume II)

Modlitba

Largo (♩ = 44 - 46)

Man.

Ped.

Man.

Ped.

Man. Ped.

Man. Ped.

Man. Ped.

Gratiarum

Adagio (♩ = 66 c.)

Man. Ped.

Man.

Ped.

Man.

Ped.

Man.

Ped.

Man.

Ped.

Man.

Ped.

Man. Ped.

This system contains two systems of staves. The upper system consists of a grand staff with a treble clef (Man.) and a bass clef (Ped.). The Man. part features a melodic line with slurs and accidentals. The Ped. part has a bass line with slurs. The lower system also consists of a grand staff with a treble clef (Man.) and a bass clef (Ped.). The Man. part continues the melodic line, and the Ped. part has a bass line with slurs.

Man. Ped.

This system contains two systems of staves. The upper system consists of a grand staff with a treble clef (Man.) and a bass clef (Ped.). The Man. part features a melodic line with slurs and accidentals. The Ped. part has a bass line with slurs. The lower system also consists of a grand staff with a treble clef (Man.) and a bass clef (Ped.). The Man. part continues the melodic line, and the Ped. part has a bass line with slurs.

Man. Ped.

This system contains two systems of staves. The upper system consists of a grand staff with a treble clef (Man.) and a bass clef (Ped.). The Man. part features a melodic line with slurs and accidentals. The Ped. part has a bass line with slurs. The lower system also consists of a grand staff with a treble clef (Man.) and a bass clef (Ped.). The Man. part continues the melodic line, and the Ped. part has a bass line with slurs.

Man. Ped.

This system contains two systems of staves. The upper system consists of a grand staff with a treble clef (Man.) and a bass clef (Ped.). The Man. part features a melodic line with slurs and accidentals. The Ped. part has a bass line with slurs. The lower system also consists of a grand staff with a treble clef (Man.) and a bass clef (Ped.). The Man. part continues the melodic line, and the Ped. part has a bass line with slurs.

Man. Ped.

This system contains two systems of staves. The upper system consists of a grand staff with a treble clef (Man.) and a bass clef (Ped.). The Man. part features a melodic line with slurs and accidentals. The Ped. part has a bass line with slurs. The lower system also consists of a grand staff with a treble clef (Man.) and a bass clef (Ped.). The Man. part continues the melodic line, and the Ped. part has a bass line with slurs. Dynamic markings 'f' are present in the Man. and Ped. parts.

Man. Ped.

Man. Ped.

Man. Ped.

Man. Ped.

Man. Ped.

The image displays a musical score for two systems, each featuring a Man. (Mandolin) and Ped. (Pedal) part. The notation is in treble and bass clefs. The first system includes a 'tutto' marking in both parts. The second system continues the musical development with various chordal textures and melodic lines. The score is presented in a clean, black-and-white format with standard musical notation including notes, rests, and dynamic markings.

Starobylé mariánske modlitby vyjadrené spevom

JÁN VEĽBACKÝ

„Pri slávení ročného cyklu tajomstiev Kristových svätá Cirkev si uctieva osobitnou láskou preblahoslavenú Bohorodičku Máriu, ktorá je nerozlučne spojená so spasiteľným dielom svojho Syna. V nej Cirkev obdivuje a vebí vznešené ovocie vykúpenia. V nej s'á v tom najvernejšom obraze Cirkve s radosťou pozoruje, akou ona sama chce a dúfa byť.“¹ K nej sa veriaci obracajú v modlitbách, ktoré vznikali počas storočí, boli zhudobnené a stali sa súčasťou liturgického repertoáru. V nich nachádzame hlavné vieroučné pravdy týkajúce sa tajomstva Máriinho života, ako napr.: nepoškrvené počatie a plnosť milosti, Božie materstvo a dokonalé plodné panenstvo - telo je chrámom Ducha Svätého, spoluprácu na poslaní Syna, príkladnú svätosť, orodovanie plné milosrdenstva, kráľovské materstvo a iné. Často sú výstižnou syntézou mariánskej doktríny, ktorá sa harmonicky podieľa na prepojení *lex credendi a lex orandi*.² Tieto texty spoznávajú v nepoškrvenom počatí Panny Márie prvopočiatky Cirkvi, Kristovej nevesty bez škvrny; v článku viery o Nanebovzatí odhaľujú začiatok a obraz toho, čo sa má raz uskutočniť pre celú Cirkev; v tajomstve materstva tieto texty vyznávajú, že Mária je matka Hlavy i údov, takže ju treba nazývať Bohorodičkou a zároveň bedlivou Matkou Cirkvi.³

Jednotlivé modlitby boli neskôr zhudobnené a zaradené do liturgie ako antifóny k žalmom alebo spevy nezávislé od žalmu. Text modlitieb bol pôvodne grécky, neskôr preložený do latinčiny. Medzi takéto starobylé zhudobnené modlitby patria napr. aj: *Ave Maria gratia plena, Sub tuum praesidium, Salve sancta parens*.⁴

Ave Maria

Najrozšírenejšou biblickou mariánskou modlitbou, ktorá si našla svoje miesto nielen v ľudovej zbožnosti pri modlitbe ruženca, ale aj v omši ako antifóna na introit (spomienka Panny Márie ružencovej), je *Zdravas Mária*. Jediným dokumentom, ktorý potvrdzuje používanie tejto modlitby veriacimi od začiatku kresťanstva, je text Teodora

z Ancira († 446), ktorý píše: „Pohnutí slovami anjela hovoríme: *Zdravas milosti plná, Pán s tebou*“.⁵

Pôvod modlitby je z väčšej časti biblický. Jej text vznikol spojením dvoch veršov 28 a 42 z prvej kapitoly evanjelia sv. Lukáša, ktoré vychádzajú z dvoch odlišných kontextov. Prvá časť obsahuje slová anjela Gabriela, ktoré povedal Panne Márii pri zvestovaní a druhá časť modlitby je zložená zo slov Alžbety pri Máriinej návšteve. Obidve časti môžeme nájsť samostatne s malými variantmi v gréckom oficiu: prvú ako antifónu ἀπολυτικὸν k večerám v kajúce dni, druhá časť v oficiu Veľkého kompletia bez dodatku *nunc et in hora mortis nostare*.

Tieto dve invokácie sa spojili do jednej modlitby vo východných cirkvách (Jeruzalemská, Kopská, Byzantská) okolo V. storočia. V západnej cirkvi sa v období Gregora Veľkého objavuje toto spojenie v antifóne na *Offertorium IV.* adventnej nedele.⁶ Pridanie mena *Ježiš* na záver Alžbetinho pozdravu sa objavilo na Východe v VII. storočí a na Západe v XI. storočí.

A ve Ma-ri- a, gra-ti- a ple-na, Do-mi-nus te-cum,
 be-ne-dicta tu in mu-li- e-ri-bus, et be-ne-dictus fructus ven-
 tris tu- i, Je-sus. Sancta Ma-ri- a, Ma-ter De- i o-ra pro
 no-bis pec-ca-to-ri-bus, nunc et in ho- ra mor-tis nostrae. Amen.

Modlitbová prax prvej časti modlitby „*Zdravas Mária, milosti plná, Pán s tebou, požehnaná si medzi ženami a požehnaný je plod života tvojho Ježiš*“ sa rozšírila od XII. storočia vďaka predpisom miestnych koncilov, ktoré postavili túto modlitbu vedľa modlitby Kréda a modlitby Pána - Otče náš.

K prvej časti modlitby bola pridaná neskôr aj druhá, ktorá vznikla v prostredí ľudovej nábožnosti: „*Svätá Mária, matka Božia, pros za nás hrieš-*

¹ Konštitúcia DVK, *Sacrosanctum concilium*, bod 103.

² Porov. SARTORE D. - TRIACCA A. M. - CIBIRN C.: *Liturgia*. Milano, 2001, s. 228.

³ PAVOL VI.: *Cultus Marialis*. Rím, 1986, n. 11.

⁴ RIGHETTI M.: *Storia liturgica*. Milano, II. vol. 1969, s. 730.

⁵ TEODORO DI ANCIRA: *Omelia IV.* In: PG 7, 1393.

⁶ *Liber Antifonarius*. In: PL 78, 645.

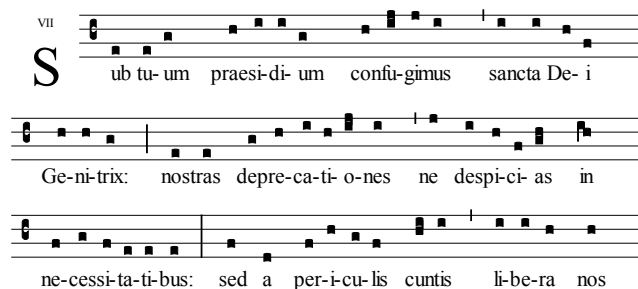
ných teraz i v hodinu smrti našej“. Táto modlitba sa v XIV. storočí rozšírila na spôsob prosby používanej pri modlitbe litánií k svätým: „Svätá Mária, oroduj za nás“. Titul Božej matky, ktorý sa tu objavuje, je odvolaním sa na najstaršiu mariánsku antifónu *Sub tuum praesidium* z konca IV. storočia. Úplná formulácia modlitby, ako sa ju modlíme dnes, sa nachádza v akrostickej básni nachádzajúcej sa v kóde z konca XV. storočia.⁷

Sub tuum praesidium

V minulosti sa nerobil rozdiel medzi liturgickými modlitbami (v zmysle verejného slávenia Božieho kultu) a modlitbami súkromnými (pre ľudovú zbožnosť). „Už od tých najdávnejších čias sa Panna Mária uctieva ako Bohorodička, pod ktorej ochranu sa veriaci v modlitbách utiekajú vo všetkých nebezpečenstvách a potrebách. Najmä od Efezského koncilu kult božieho ľudu voči Márii podivne vzrastal v úcte a láske, v pobožnosti a nasledovaní, podľa jej vlastných prorockých slov: „Blahoslaviť ma budú všetky pokolenia, lebo veľké veci mi urobil ten, ktorý je mocný (Lk 1,48-49).“⁸

Táto predefezská modlitba sa uchovala na kopskom papyruse z III.-IV. storočia. Má veľkú dôležitosť, pretože obsahuje termín, ktorý bol v roku 373 po prvýkrát použitý Atanájom v teologických traktátoch a neskôr prešiel aj do liturgie. Svedčí o tom aj fragment z kopskej liturgie sv. Bazila: „Zvlášť myslí na Pannu v každom čase, na svätú a slávnu Božiu matku, a na orodovanie jej prosieb zmiluj sa nad nami“.⁹ V tomto texte je pojem Božieho materstva (vyjadrený termínom Theotókos) pridružený k Máriiinej svätosti. Viera v Máriiine sprostredkovanie milosti je implicitne vyjadrená termínmi „pod tvoju ochranu sa utiekame“ a „z každého nebezpečenstva nás vyslobod“.

vii

S ub tu-um praesi-di-um confu-gimus sancta De-i
Ge-ni-trix: nostras depre-ca-ti-o-nes ne despi-ci-as in
ne-cessi-ta-ti-bus: sed a per-i-cu-lis cuntis li-be-ra nos

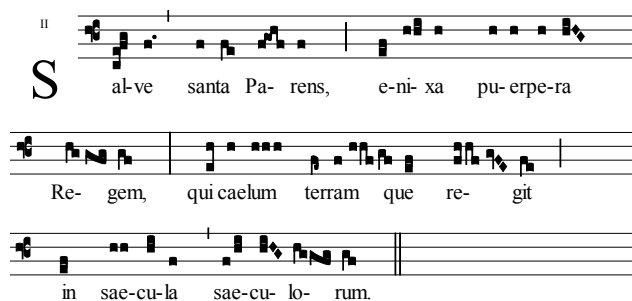
semper, Virgo glo-ri-o-sa et be-ne-dicta.

Záver modlitby poukazuje na dva mariánske tituly: *Panna slávna a požehnaná*, ktoré kontemplujú Máriu v nebeskej sláve (implicitné vyjadrenie Nanebovzatia Panny Márie) a nástroj požehnanania zo strany Boha (Alžbetin pozdrav: „Požehnaná si medzi ženami“). V tejto krátkej modlitbe zloženej z niekoľkých slov sú obsiahnuté prvé elementy mariológie: Božie materstvo, jej panenstvo, požehnaná Bohom, sprostredkovateľka milosti.

Salve sancta parens

Štyri verše tejto antifóny na introit si zaslúžia pozornosť pre svoju historickosť, ktorá nás privádza do V. storočia. Počas stredoveku rímska liturgia prevzala práve z prvých storočí kresťanstva niektoré antifóny, na ktoré sa odvolávajú mnohé modlitby a Mariánske kázne.¹⁰ Jednou z nich je *Salve sancta parens*.

ii

S al-ve santa Pa-rens, e-ni-xa pu-erpe-ra
Re-gem, qui caelum terram que re-git
in sae-cu-la sae-cu-lo-rum.

Napriek tomu, že ide len o štyri verše, antifóna obsahuje veľkú hĺbku a bohatstvo. Pozdrav hneď poukazuje na veľkosť Márie, tej, ktorá porodila Kráľa neba i zeme. Svätosť Márie je znakom kráľovského materstva, ktoré sa nemôže nezhodovať s veľkosťou jej vzťahu so Synom, označeným eschatologickým titulom. Táto starobylá zhudobnená modlitba bola vložená do liturgie ako antifóna na introit na slávnosť *Bohorodičky Panny Márie* 1. januára a pre *Spoločnú časť omši o Panne Márii*.

⁷ LODI E.: *Preghiere Mariane, origine e sviluppo*. In: *Rivista di pastorale liturgica*, 225, 2/2001, s. 20-29.

⁸ Dokumenty DVK, LG, bod 66.

⁹ Porov. DORESE J. -LANNE E.: *Un témoin archaïque de la liturgie copte de Saint Basile*. Vol. 47, Louvain, 1960, s. 26.

¹⁰ SEDULIUS: *Carmen Paschale II*. 63 s, in CSEL 10, s. 48.

Predkoncilové spevníky a kancionály z 19. a 20. storočia z aspektu gregoriánskeho chorálu

MICHAELA ŠELIGOVÁ

Spevníky a kancionály z 19. a 20. storočia

Z množstva spevníkov a kancionálov (okolo 30), ktoré sa objavili v 19. a 20. storočí sme vybrali iba niekoľké. Kritérium výberu bol v nich nachádzajúci sa gregoriánsky chorál. Pri výbere sme uprednostňovali knihy s notáciou. Z objektívnych príčin sa nám však nepodarilo nájsť všetky potrebné pramene. Preskúmali sme 11 spevníkov a kancionálov, z ktorých pre naše skúmanie bolo vhodných päť. Ide o tieto spevníky: Jur Hollý: *Nábožné katolícke pesničky* (1804), Anton Knapp: *Spôsob pred – i popolodných Službi Bozkých* (1883), Andrej Radlinský: *Nábožné výlevy* (1850), František Žaškovský: *Manuale musico-liturgicum* (1853), Ján Egry: *Katolícky spevník so sprievodom organa* (1865), Jozef Bahéry: *Trúchlivé hlasy* (Pohrebný spevník, 1883), Jozef Bahéry: *Rímsko-katolícke adventné a vianočné piesne* (1894), Jozef Chládek: *Nábožný Kresťan* (1906), Adalbert Matzenauer: *Duchovný spevník katolícky s rituálom* (1909), Štefan Janovčík a Štefan Horváth: *Alleluja* (1917), Mikuláš Schneider-Trnavský: *Jednotný katolícky spevník* (1937).

Franciscus Zsaskovsky: *Manuale Musico-Liturgicum*

Táto „Chorálna kniha obradov cirkevných“ bola vydaná v roku 1853, a to v dvoch verziách – slovensko-latinskej a neskôr v maďarsko-latinskej. Kniha mala vo svojej dobe podobný význam, aký má pre liturgickú hudbu 20. storočia na Slovensku Jednotný katolícky spevník Mikuláša Schneidra-Trnavského. Zjednotila svojvoľné, často až nevkusné hudobné produkcie kantorov v rámci liturgie, prispela ku jednote dvoch rozličných národností, stala sa inšpiráciou pre zostavovanie oblastných spevníkov. Na vydaní knihy sa podieľal aj Františkov brat Andrej. V neposlednom rade priniesla táto kniha obom bratom medzinárodné uznanie a ocenenia v cirkevných hudobných spoločnostiach.¹

¹ Porov.: SCHMIDTOVÁ, Andrej a František Žaškovský *slovenskí skladatelia cirkevnej hudby*. 1998, s. 13.

V úvode Chorálnej knihy cirkevných obradov, ktorá obsahuje 225 strán, sa nachádza „predhovor“, ktorý obsahuje zaujímavé informácie týkajúce sa genézy diela, jeho obsahu a štruktúry, prameňov, z ktorých autor čerpal. Boli to predovšetkým knihy *Psalterium*, *Rituale*, *Graduale* a *Antiphonale Romanum*,

Spevy sú usporiadané podľa liturgických období. Prvú časť tvoria spevy na sviatok Očisťovania Panny Márie (Hromnice). Nasledujú spevy na Popolcovú stredú, Kvetnú nedeľu, Zelený štvrtok, Veľký piatok. Môžeme tu nájsť i Lamentácie podľa proroka Jeremiáša², najprv po latinsky aj s organovým sprievodom a po nich po slovensky bez organového sprievodu. Spevy na Bielu sobotu zahŕňajú tie, ktoré sa spievajú pri svätení ohňa, vo svätej omši, litánii ku všetkým svätým a spevy pri Božom hrobe. Pašie na Kvetnú nedeľu a Veľký piatok sú zapísané v kvadratickej notácii na slovenský text. Zvolania ľudu sú zapísané v 4-hlasnej úprave. Časť všetkých týchto spevov tvoria strany 1-120.

Nasleduje „Deň sv. Marka“ a príslušné antifóny najprv zapísané v kvadratickej notácii a po nich tie isté antifóny v 4-hlasnej úprave. Slávnosť Božieho Tela obsahuje spevy pri jednotlivých zastaveniach pri oltárikoch. Samostatnú časť tvorí tzv. „Poriadok pri uvítaní biskupa“.

Po týchto spevoch môžeme nájsť nedeľné žalmy a večery usporiadané podľa liturgických období, večery na sviatky svätých a hymny ku večerám. Posledné strany tvoria melódie k lorettánskym litániám a mariánske antifóny.

Môžeme povedať, že každá časť tejto knihy obradov je tvorená rovnakým štýlom. Pri každej slávnosti alebo sviatku sa nachádzajú najprv latinské spevy, resp. gregoriánsky chorál a po ňom jedna, dve alebo tri piesne slovenské. Niektoré z nich tvoria preklad latinských textov uvedených pred nimi samými. Gregoriánsky chorál je zapísaný v kvadratickej notácii a slovenské piesne v 5-linajkovej osnove. Nachádzame tu aj chorál zapísaný v 5-li-

² Lamentácie sú delené podľa doby, kedy sa mali prednášať (popolcová streda popoludní, Zelený štvrtok popoludní a Veľký piatok popoludní).

najkovej osnove s organovým sprievodom, ale ako autor uvádza, ten slúži len ako opora pri učení sa gregoriánskych spevov.

Vzhľadom na početné zastúpenie latinských spevov, resp. vyzdvihnutie gregoriánskeho chorálu pre bohoslužbu (čo vyplýva nielen zo slovného konštatovania v predhovore a pripojeného návodu na praktické zvládnutie gregoriánskych spevov, ale aj zo spôsobu ich grafického zápisu), možno túto chorálnu knihu vnímať v kontexte reformných hnutí 19. storočia.

Jozef Bahéry: Trúchlivé hlasy (Pohrebný Spevník)

Spevník obsahuje žalmy, modlitby a piesne pri pochovávaní dospelých a detí s jedno a viachlasnými nápevmi. Zostavil a vydal ho Jozef Bahéry, hlavný učiteľ a vedúci chóru v Pohorelej, v roku 1883. Ako autor uvádza v predhovore, cítil potrebu zostaviť ho, pretože organistom chýbal úplný pohrebný spevník.³

³ „Pri pohreboch nie jedonraz pocítil som ten nemilý prípad, že nám organistom chýbá v ruke úplný pohrebný spevník.. Túto medzeru dľa cirkevných obradov a dľa svojej zkušenosťi s ohľadom na mnohé vidieky týmto mojím dielom usiloval som sa doplniť, a takú sbierku pohrebných piesní dať v ruky mojim veľactným pp. Kollegom, ktorá by nielen všetko to, čo pri pochovávaní v rozličných prípadoch a okolnosťach, tak tiež veku, stavu, pohlavia atď. mŕtvých, ohľadom aj na jednotlivé vidieky, obsahovala, ale podala aj nápevy s jedno- a viachlasovými zvukami. Sú sice mnohí, ktorí ešte bohatší obsah dľa miestnych obyčajov žiadali; sú ale aj takí, ktorí i prítomný obsah zavelmi obšírny držia. Tí, ktorí dľa „miestnych“ obyčajov všetko to nenajdú, čo len práve na tom neb onom mieste je vo zvyku: tí to ľahko, jako len práve pre ich okolie panujúce, si doplnia; - tí ale, kde len v krátkosti pohreb s málo piesňami atď. odbavený býva. Jim potrebné zo zásoby ľahko si najdú a vyberú. Len toľko chcem tu poznamenať: že na veľkú chudobu to ukazuje, keď pohreb pri dietskach len „Pod', dušičko,“ pri dospelých, ale „Boj sa, človek,“ ustavične, a len tieto ustavične odspievané bývajú, tak, jak by ani druhých, čo do obsahu a nápevu, nebolo. Že v diele tomto mal som zreteľ aj na „Odberanky,“ pochádza odtiaľ, že sú veľmi mnohé vidieky, kde sú ony panujúcimi - a vykoreniť sa nedajú; neb: jedno, ten ľud od maličkosťi navyknul na ne, a svojho srdca cit žiada na javo skrze ne nielen dať, ale spolu aj poslednú úctu a lúčenie sa takto preukázať; - za druhé ale: tam, kde organistovi dôchodok donášajú, - umenšiť ho nie je radno. S týmto však nechcem to povedať, aby asnád' aj tam do života uvedené boly, kde sú nie vo zvyku. Toto sa nesrovnáva s terajším svetom, ba asnád' aj ťarchu by sme nielen na seba, ale aj na nášho nástupcu naložili, a možno - bez odmeny. (Toto stojí aj o kázňach.) Dosť je, keď pri každom pohrebe za psalmami jednu, zo 4-5 veršov pozostávajúcu pieseň odspievame, v ktorejžto pripomenuté môže byť pri dietskach: „rodičia,“ pri dospelých ale: „manželu“ (manželko) a dietky“. Uhorské piesne pripojil som z ohľadu toho jestli by niekto požiadany bol za odbovovanie s uhorskou piesňou, by neprišiel do rozpakov, ale i také mal pohotové, a mohol nielen žiadosť splniť, ale dľa okolnosťi a ľúbosťi si aj vybrať. Dielo toto bol láskavý priehľadnúť veľ. Pán Ján Munkay, hudobnú časť ale blh. Pán Ján Hliva, za prácu jak týmto, tak aj všetkým pt. pp. Kol-

Spevník obsahuje 284 strán. Na stranách 1-33 sa nachádzajú „Obrady pri pochovávaní dospelých“ s príslušnými piesňami. Delia sa na tie, ktoré sa spievajú pri svätení mŕtvol a tie, ktoré majú svoje miesto pri tzv. „Poslednej úcte dospelých“. Od strany 27 nájdeme piesne „pod offerou a po kázni“ za zomrelých.⁴ Nasledujú „Obrady pri pochovávaní dietok“. Delené sú podobne ako pri predchádzajúcich obradoch, t.j. pri svätení mŕtvol a pri poslednej úcte mŕtvemu telu.

Od strany 39 sa nachádzajú „Piesne nad dietkami“.⁵ Piesne „Nad mladými“ môžeme nájsť od strany 101, ktoré sú opäť delené⁶ a piesne „Nad ovdovelými“ od strany 131. V spevníku nechýbajú modlitby a piesne nad „učiteľom, richtárom, kňazom, duchovným pastierom, chudobným, žobrákom“. Strany 159-265 tvoria „Obecné piesne“ a „Piesne k jednotlivým častkam omše“.

Posledné strany spevníka vyplňajú kázne.⁷ Spevník obsahuje veľa piesní znotovaných na slovenský text, ale nachádzajú sa tu i spevy latinské. Notované sú v 5-linajkovej osnove, slovenské piesne s organovým sprievodom a latinské spevy bez sprievodu.

Vo svojej dobe spevník plnil funkciu, pre ktorú bol zostavený a vydaný, a tiež pomohol mnohým organistom dôstojne odprevádzať zosnulých.

Jozef Chladek st. a ml.: Nábožný kresťan⁸

Spevník bol vydaný v roku 1906 Antonom Hlinkom. Ná úvodnej strane čítame: „Nábožný kresťan. Modlitebná knižka a cirkevný katolícky spevník. Modlitby usporiadal Anton Hlinka, farár ružomerský. Nápevy pripravili a opatrili Chladek st. a ml.“ V predhovore autor hovorí o tom, že tento

legom, ktorí svoje piesne a nápevy do tohoto pohrebného spevníka zaslali, na tomto mieste srdečný vďak javým. Pohorella, v deň sedemboľastnej Panny Marie 1882. Jozef Bahéry.“ BA-HÉRY, J.: *Trúchlivé hlasy : Pohrebný Spevník*. Pohorella : kníhtlač. účasť. Spolku v Turč. Sv. Martine, 1883, s. I-II.

⁴ Nájdeme tu piesne: „Nad mladými“, „Nad manželmi“, „Nad starcami“ a „Obecné piesne“.

⁵ Delené sú na: a) Nad nemluvniatkami, b) Nad dietkami, c) Nad dospelejším dievčatkom alebo chlapcom, d) Nad jediným dieťaťom, e) Nad prvorodeným dieťaťom, f) Nad dojčiatom, g) Nad dvoma deťmi, h) Nad dieťaťom po dlhej chorobe, i) Nad sirotou, j) Nad žiakom alebo žiačkou.

⁶ Delené sú na: a) Nad mládencom alebo pannou, b) Nad mladou nevestou, c) Nad mladými manželmi, d) Nad otcom alebo matkou, e) Nad manželom alebo manželkou, f) Nad manželmi spolu aj nad dietkami, g) Nad zomrelou pri prvom pôrode.

⁷ Kázne: a) Pohrebná kázeň nad dieťaťom, b) Pohrebná kázeň nad dospelým.

⁸ Spevník J. Chládku nám nebol sprístupnený. Mali sme možnosť nahliadnúť iba do jeho textovej podoby.

spevník nezostavili pre zisťné dôvody, ale pre vieru, česť Božiu a lásku k spevu a k ľudu vôbec.⁹

Spevník obsahuje okolo 400 modlitieb, piesní a vešpery na všetky slávnosti Pána, ako aj Svätých, obrady a pohrebné piesne. Spevník má 550 strán. Modlitby tvoria 26 % z celkového počtu strán. Od strany 135 začínajú piesne „pred kázňou“, pri kropení ľudu svätenou vodou pred svätou omšou.¹⁰ Nasledujú tzv. „omšové piesne“, tie tvoria 18 strán. Po nich sú zaradené piesne k svätým misiám a „na koniec Božích služieb.“

Piesne od strany 163 sú usporiadané podľa liturgických období, t.j. adventné, vianočné, pôstne a veľkonočné. Všetky sú ešte delené na „do pol omše“ a „od pol omše“. Pôstne obdobie tvoria spevy na Popolcovú stredú, začiatok pôstu, ku svätej omši a piesne o najsvätejšej krvi Krista Pána. Nasleduje Kvetná nedeľa, Zelený štvrtok,¹¹ Veľký piatok, piesne k poklone svätému krížu, pochovávaniu tela Ježiša Krista, o siedmich slovách Krista Pána, o smrti Krista Pána na kríži a piesne, ktoré sa spievajú pri Božom hrobe. Niektoré pôstne piesne sú zaradené na sviatok Sedembolestnej Panny Márie. Pôstne obdobie uzatvárajú piesne na „koniec Božích služieb v pôste“. Po veľkonočných spevoch, ktoré tiež obsahujú spevy „do pol“ a „od pol“ omše, nasleduje sviatok Božského Srdca Ježišovho, Povýšenie svätého kríža, Nanebovstúpenie Pána, piesne ku Duchu Svätému a o prevelebnej Sviatosti Oltárnej.

Podstatne veľkú časť tvoria piesne k Panne Márii (62 strán). Tu nájdeme i modlitbu svätého ruženca s príslušnými piesňami. Tiež nechýbajú piesne k svätým, piesne pri vysluhovaní sviatosti birmovania a piesne za zosnulých. Nasledujú Vešpery, ktoré sú v latinskom jazyku. Po každom žalme je uvedený jeho preklad.

Záver spevníka tvorí úplný pohrebný obrad v latinskom jazyku s príslušnými piesňami.

Tento spevník obsahuje gregoriánske spevy, čo sme mali možnosť zistiť podľa tonusov uvedených

⁹ „...Budeli toto dielo rozšírené, vyplní-li tak svoju úlohu, jako si to želáme: budeme mať hojnú odplatu. Nás nevedol zisk. Nie. Nás viedla živá viera, česť Božia a láska k spevu a k ľudu vôbec. Jestliže sa toto dielo stane prostriedkom kresťanskej pobožnosti, mravnosti, horlivosti: máme dosti. Týmto sa ono stane istou cestou a vodcom do nebeskej vlasti, kde Boha Trojjediného nie viac v zrkadle ani v skromnej piesni, plode slabého umu ľudského, ale z tvári do tvári oslavovať budeme. Aby sa to tak stalo, nech nám to udelí milostivý a láskavy Otec na prímluvu Preblahoslavenej a nepoškrvnene počatej Rodičky Božej Marie Panny. V Ružomberku, v deň Navštívenia Panny Márie r. 1905. Andrej Hlinka, ružomerský farár.“ CHLADEK, J.: *Nábožný kresťan*. Ružomberok : Tlačou kníhtlačiarne Klímeš a Pivko v Liptovskom Sv. Mikuláši, 1906, s. 5.

¹⁰ a) mimo veľkonočného času; b) vo veľkonočnom čase.

¹¹ Spevy na Zelený štvrtok sú rozdelené na tie, ktoré sa spievajú pri všeobecnom prijímaní a tie, ktoré pri prenášaní kalicha.

pri jednotlivých spevoch. Ide prevažne o žalmy vo Vešperách.

Spevník mal predpoklady, aby sa zaviedol na celom Slovensku, no nestalo sa tak. Najviac bol rozšírený na strednom a východnom Slovensku. Smer, ktorý udal tento spevník, našiel pokračovanie v ďalších kancionáloch.

Adalbert Matzenauer:

Duchovný spevník katolícky s rituálom

Spevník A. Matzenauera bol vydaný v roku 1909 v Trnave. Na úvodnej strane čítame: „Duchovný spevník katolícky s rituálom. Čiastočne dľa spevníka F. O. Matzenauera a J. Mathulaya složil A. Matzenauer, správca chóru kapitulského a farského chrámu trnavského. S odobrením najdostojnejšej cirkevnej vrchnosti v Ostrihome. Nákladom Spolku sv. Adalberta (Vojtecha) v Trnave“. Zaujala nás informácia na úvodnej strane ohľadom ceny spevníka, samozrejme v dobe, v ktorej bol používaný, a to 10 korún, v silnej väzbe 12 korún 50 halierov. Správa spolku sv. Adalberta (Vojtecha) v predhovore poukazuje na to, že boli nahradené niektoré piesne, ktorých nápevy neboli cirkevné.

Spevník obsahuje 345 strán. Na stranách 1-108 sa nachádzajú latinské spevy usporiadané v jednotlivých kapitolách podľa liturgických období. Prvú tvoria piesne používané pri kropení ľudu svätenou vodou.¹² V ďalšej kapitole nájdeme adventnú antifónu „Rorate coeli“.¹³ Tretiu kapitolu tvoria spevy na sviatok Obetovania Pána, v tom čase nazývanom „Očisťovanie blahoslavenej Panny Márie (Hromnice)“. V kapitolách IV.-IX. nachádzame pôstne spevy a spevy na slávnosť Vzkriesenia Pána. Spevy na deň sv. Marka môžeme nájsť v desiatej kapitole. Jedenásta kapitola má názov „na Krížové dni“ a obsahuje piesne prosebné. Je ich štrnásť.¹⁴ Jednotlivé kapitoly uzatvárajú spevy na slávnosť Božieho Tela. Nasledujú mariánske antifóny¹⁵, Te Deum laudamus, chorálna svätá omša, motetá na najväčšie sviatky v roku¹⁶, sekvencia k Duchu Svätému, hymnus o blahoslavenej Panne Márii, o Se-

¹² a) mimo veľkonočného času; b) v čase veľkonočnom.

¹³ Nachádzajú sa tu dva nápevy, pričom druhý je so sprievodom organa.

¹⁴ I. O sv. patrónovi chrámu, do ktorého prišiel sprievod; II. O vzkriesení; III. O krížových dňoch; IV. O sv. kríži; V. O prebl. Panne Márii; VI. O sv. apoštoloch Petrovi a Pavlovi; VII. O patrónovi biskupstva; VIII. O všetkých Svätých; IX. Za naše hriechy; X. Za kráľa; XI. Proti pohanom a kacierom; XII. Za dážď; XIII. Za jasné povetie; XIV. Za pokoj.

¹⁵ Alma redemptoris Mater; Ave Regina coelorum; Regina coeli letare; Salve Regina.

¹⁶ Puer natus est nobis; Resurexi; Spiritus Domini; Benedicta sit sancta Trinitas; Cibavit eos; Tantum ergo.

dembolestnej Panne Márii, a tiež pieseň na privítanie biskupa. Časť, ktorú tvoria latinské spevy, uzatvárajú rezponzória pre miešaný zbor.¹⁷

Druhá časť spevníka, na stranách 109-344, obsahuje slovenské piesne. Môžeme tu nájsť tzv. rané, večerné piesne, spevy pred, ku a na koniec svätej omše. Ďalej nasledujú piesne pred požehnaním, na prvé i druhé požehnanie. Ďalšie piesne sú usporiadané podľa liturgických období, t. j. piesne adventné, vianočné, pôstne a veľkonočné. Nechýbajú tu ani piesne o Najsvätejšom Srdci Pána Ježiša, na Nanebovstúpenie Pána, k Duchu Svätému, k Najsvätejšej Trojici, o Najsvätejšej krvi Krista Pána. Potom nasledujú piesne k blahoslavenej Panne Márii na jednotlivé sviatky.¹⁸ K nim patria tiež tie, ktoré sa spievajú na Májovej pobožnosti a na jej záver a piestne pútnické, ktoré sú zadelené na jednotlivé dni v týždni. V časti spevníka, ktorá obsahuje slovenské piesne, tiež nechýbajú litánie¹⁹ a antifóny k blahoslavenej Panne Márii.²⁰

Poslednú časť spevníka tvoria piesne k Svätým, piesne prosebné²¹, za kráľa a pápeža. Na posledných stranách nájdeme pieseň v čase plnomocných odpustkov, na jubileum a v iný kajúcný čas, ktoré nie sú notované, ale spievali sa na nápevy už spomínaných piesní. Na poslednej strane sa nachádza latinská antifóna „Za pápeža“.

Latinské spevy v tomto spevníku sú notované v 5-linajkovej osnove bez spievodu organa. Pri slovenských piesňach organový sprievod možno nájsť väčšinou 4-hlasný.

Mikuláš Schneider-Trnavský: Jednotný katolícky spevník

„Spev je tou zlatou nitkou, ktorá viaže naše srdcia ku vznešeným obradom našej cirkvi. Kde upadá cirkevný spev, tam upadá aj zbožnosť.“ (M. Sch. Trnavský)²²

Jednotný katolícky spevník je výsledkom stáročných snáh o celoslovenský spevník chrámových

¹⁷ Po „Asperges“ alebo „Vidi aquam“; K požehnaniam pod infulou; K spievanej svätej omši; Deo gratias; Po mariánskych antifónach; Po „Te Deum“; Po „Veni sancte“.

¹⁸ Na sviatok Nepoškvrneného počatia bl. Panny Márie; Na deň Očisťovania bl. P. Márie; Na sviatok Zvestovania; Na sviatok Sedembolestnej P. Márie; Na sviatok Nanebovzatia P. Márie; Na sviatok Narodenia P. Márie; Na sviatok najsv. Mena P. Márie; Na slávnosť najsv. Ruženca; Na všetky sviatky bl. P. Márie; Chvály P. Márie; Ohlas k P. Márii; Život P. Márie.

¹⁹ Litánie loretánske; Litánie na iný nápev; Litánie vo veršoch.

²⁰ Adventná, pôstna, veľkonočná a trojičná.

²¹ Za úrodu; Za vyjasnenie; Za dažď; V akejkoľvek úzkosti; Pred a po učení; Pred a po skúške.

²² Cit. podľa: POKLUDOVÁ-ADAMKOVÁ, *Jednotný katolícky spevník v premenách času*. 1998, s. 13.

piesní. Vznikol z akútnej potreby zjednotiť texty a melódie týchto piesní a celkovo unifikovať repertoár piesní vo všetkých regiónoch, resp. diecézach Slovenska. Túžba bola taká silná, že sa dostala aj do názvu – „Jednotný“ katolícky spevník. Nejednotnosť v tomto smere poburovala, zarmucovala mnohých učiteľov, organistov, ale najmä duchovenstvo.²³

Z radov veriacich v tlači čoraz častejšie zaznievali hlasy, ktoré vyjadrovali potrebu unifikácie spevov pre celé Slovensko. Poukazovali na nejednotnosť textov a melódii²⁴, iní zasa zdôrazňovali rytmické odlišnosti v rámci jednotlivých regiónov Slovenska²⁵, potrebu korekcie jazyka.²⁶ Môže to vyriešiť iba spevník spoločný pre celé Slovensko.²⁷

Najväčšiu zásluhu na zjednotení chrámového spevu mal Spolok sv. Vojtecha v Trnave. Úsilie o vydávanie spevníkov tu boli aj dovtedy, ale mali iba lokálny charakter. Boli nariadené iba pre určitú diecézu, v ktorej vznikli.

Štátnym prevratom v roku 1918 sa začalo druhé obdobie činnosti Spolku sv. Vojtecha. Aj keď musel prekonávať rôzne ťažkosti, či už nedôvera vo vládných kruhoch, zlá finančná situácia, rôzne vnútorné problémy, bolo toto obdobie obdobím jeho rozkvetu. Podiel na tom mal Ján Pöstényi, ktorý sa ako 29 ročný ocitol na správcovskom poste Spolku. Voľba, zdá sa, bola správna. Pöstényi prýštil životnou energiou, bol ambicióznym s veľkým zmyslom pre organizovanie. Stal sa iniciátorom, hýbateľom všetkých aktivít týkajúcich sa prípravných prác a samotného zostavovania JKS.²⁸ Krátko po slávnostnej

²³ Porov.: POKLUDOVÁ-ADAMKOVÁ, *Jednotný katolícky spevník v premenách času*. 1998, s. 14.

²⁴ „Rád bych, aby naše cirkevné piesne na celom Slovensku jednotne sa spievali, nie jako doteraz, že jedna a tá istá pieseň všade dľa inej a inej melódie a iného textu sa spieva, čo robí ťažkosť organistom a pre nejednotné texty ani ľud nemôže spievať. Potrebný by bol jednotný slovenský cirkevný spevník.“ Cit. podľa: POKLUDOVÁ-ADAMKOVÁ, *Jednotný katolícky spevník v premenách času*. 1998, s. 15.

²⁵ „Koľko krajov, toľko odlišných spôsobov, koľko kostolov, takmer toľko melódie a prednesov tej istej piesne, takmer toľko rytmických odlišností.“ Cit. podľa: POKLUDOVÁ-ADAMKOVÁ, *Jednotný katolícky spevník v premenách času*. 1998, s. 15.

²⁶ „Či je potrebný jednotný spevník? Uvažujúc o dnešnej dobe, o hre kantorov, o zvykoch ľudu, o správnosti po stránke jazykovej a iných, ustálime potrebu jednotného spevníka.“ Cit. podľa: POKLUDOVÁ-ADAMKOVÁ, *Jednotný katolícky spevník v premenách času*. 1998, s. 15.

²⁷ „Nie je možné, aby bolo toľko melódii na text jednej piesne, koľko je kostolov a organistov.(...) Všetky dosavadné spevníky musia byť čo v najkratšej dobe zastavené a musí byť vydatý jednotný cirk. spevník, ktorý bude v každom kostole, a z ktorého bude hrať každý jeden organista.“ Cit. podľa: POKLUDOVÁ-ADAMKOVÁ, *Jednotný katolícky spevník v premenách času*. 1998, s. 15.

²⁸ POKLUDOVÁ-ADAMKOVÁ, *Jednotný katolícky spevník v premenách času*. 1998, s. 14.

vysviacke prvých slovenských biskupov v roku 1921 sa na zasadaní Výboru SSV (8. 3. 1921) reálne skonkretizovala príprava naozajstného celoslovensky jednotného katolíckeho spevníka.²⁹

„Vznešene krásna, ale aj zodpovedná úloha, ktorou poverený som bol Spolkom sv. Vojtecha zоставiť Jednotný katolícky spevník, stala sa mi poctou mimoriadnou, jednou z najväčších môjho života“ – takto sa vyznáva M. Schneider-Trnavský v úvode JKS. „Predlohy zharmonizoval a nápevmi doplnil Mikuláš Schneider-Trnavský“, píše sa na titulnej strane. Schneidra považujeme za autora spevníka, ale na jeho vzniku sa podieľali viacerí. Ján Pöstényi, správca SSV, prišiel s myšlienkou vytvoriť spevníkovú komisie, preto ich spolok určil tri: hudobnú, prozodickú a vieroučnú.

Členmi hudobnej komisie boli: M. Schneider-Trnavský, D. Orel, J. Długopolský, R. Formánek, A. Paučo, V. Holdoš, J. Páldy, J. Fischer a Š. Pyšný. Členmi prozodickej komisie boli: P. Gašparovič-Hlbina, V. Ries-Ivan Javor, L. Hohoš, A. A. Banik. Členmi liturgickej komisie boli: V. Wick, J. Jalovecký, Š. Dubravec a K. Lenkei.³⁰

Spolok roku 1921 vyzval v obežníku duchovných správcov a organistov, aby zbieraním piesňového materiálu, radami a pripomienkami pomáhali pri zostavovaní spevníka. Okrem nich pozvali do komisie mnohých organistov, literátov, jazykovedcov, kňazov, učiteľov a ďalších, ktorí spolupracovali pri príprave JKS, najmä dodávaním podkladov a zberateľskou činnosťou. Práca na spevníku sa urýchlila až v roku 1931. Iniciátorom bol opäť J. Pöstényi. V septembri 1931 vydali a všetkým farským úradom zaslali Štúdiu k jednotnému cirkevnému spevníku. Táto štúdia bola akýmsi náčrtom cieľa a spôsobu akým sa postupovalo pri zostavovaní spevníka. Verejnosť oboznámili s tým, z ktorých zbierok boli vybraté piesne, aké boli kritéria výberu po stránke textovej, dogmatickej a básnickej i hudobnej, aký stupeň náročnosti volili vzhľadom na dôstojnosť piesní a vyspelosť organistov i kňazov, pretože oni mali prakticky uviesť túto reformu do života.³¹

Jednotný katolícky spevník vyšiel v roku 1937 v SSV v Trnave s podtitulom „Zostavili biskupskými úradmi určené komisie, hudobná, vieroučná a prozodická. Ich predlohy zharmonizoval a nápevmi doplnil Mikuláš Schneider-Trnavský“. Zjednotenie cirkevného spevu bolo dôležitou náboženskou, ale i kultúrnou udalosťou v národnom meradle. Malé Slovensko v tomto ohľade predbehlo

všetky okolité národy. Dielo bolo úspešné a vcelku kladne prijaté. Reagovala naň v tlači i odborná kritika. Jozef Hlavatý víta tento čin. Harmonizáciu považuje za pomerne ťažkú, spevník „zodpovedá slovenskej ľudovej zbožnosti“. Zdenka Bokesová je kritickejšia, aj keď dielo celkovo chváli. Vyčíta, že bolo potrebné viac využiť Cantus Catholici ako prameň. Stupeň náročnosti považuje vzhľadom na praktické skúsenosti organistov za primeraný. Vynikajúci vtedajší kritik, klavirista Gustáv Koričanský obhajuje dielo a ako evanjelik schvaľuje použité národné ľudové prvky.

Pre úplnosť treba uviesť ťažko pochopiteľnú kampaň proti SSV v súvislosti s vydaním JKS, ktorú viedol Andrej Hlinka. Písomne sa obrátil na všetkých slovenských biskupov, aby JKS veriacim neodporúčali. Keď neuspel, obrátil sa na všetky fary. Našťastie, táto kampaň nemala úspech. JKS prijal ľud ako aj odborná hudobná kritika, tá bola jednoznačne kladná. Trnavskému sa dostalo mnoho blahoželaní a uznaní. Kritik Koričanský vyslovil proctvo: „A keď raz po stáročíach zasa príde komisia, aby zrevidovala tento spevník, iste bude navrhnuté, aby zostali i zväčša pôvodné skladby M. Schneidra-Trnavského“. Hoci ubehlo len niekoľko desaťročí, ten čas je už tu.³²

Popri pozitívnych stránkach Jednotného katolíckeho spevníka, treba spomenúť aj stránky negatívne. Trnavský, vyberajúc a tvoriac piesne do svojho spevníka, vychádzal z predpokladu, že gregoriánsky chorál, ktorý silno vplýval na západnú duchovnú pieseň, je vzdialený a cudzí mentalite slovenského ľudu. Jeho liturgické myslenie malo veľký vplyv na ďalšie generácie chrámovej hudby, ktoré boli a často ešte sú v presvedčení, že gregoriánsky chorál nemá svoje miesto v slovenských kostoloch.³³

Jednotný katolícky spevník svojou štruktúrou pripomína predchádzajúce spevníky. JKS má 578 strán. Piesne sú rozdelené podľa jednotlivých liturgických období t.j. Advent, Vianoce, Pôst, Veľká Noc. Adventné piesne sa nachádzajú na stranách 9-34 a je ich 33. Vianočné piesne, môžeme nájsť na stranách 35-109. Medzi ne patria aj piesne „na deň sv. Mláďatiek“, tie sú len dve³⁴, piesne „na posledný deň v roku“³⁵, „na Nový rok“³⁶ a pies-

²⁹ KONEČNÝ, J., *Jednotný katolícky spevník Mikuláša Schneidra-Trnavského*. 1996, s. 3.

³⁰ Porov.: ADAMKO, R.: *Muzyka liturgiczna na Słowacji po Soborze Watykańskim II*. In: *Liturgia Sacra*. Opole: Wydziału teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, 2002, roč. 2, č. 8, s. 330.

³¹ Patria tu: č. 100 Narodeny Jezy Kriste a č. 101 Narodil sa nám.

³² Sú to: č. 102 Ďakujem, Ochranca náš, č. 103 Mocný je Boh náš a č. 104 Pán časov.

³³ Sú to: č. 105 Ó, Ježišu, buď k pomoci, č. 106 Nový rok beží, č. 107 Vesel sa, ľudské stvorenie a č. 108 S neba prišiel k nám.

²⁹ PÖSTÉNYI, J.: *Prívet*. In: *Jednotný katolícky spevník*. Trnava: SSV, 1986, s. 4.

³⁰ KONEČNÝ, J., *Jednotný katolícky spevník Mikuláša Schneidra-Trnavského*. 1996, s. 3.

³¹ PÖSTÉNYI, *Prívet*. 1986, s. 5.

ne „na Tri krále“, ktorých je päť.³⁷ Vianočných piesní je pomerne veľa, vzhľadom nato, že vianočné obdobie trvá zhruba tri týždne. Ďalej nájdeme piesne k Najsvätejšiemu Menu Ježišovmu. Pôstnych piesní je 63, medzi ktorými nájdeme i piesne ku krížovej ceste.³⁸ Na stranách 175-184 sa nachádzajú piesne určené na Kvetnú nedeľu³⁹ a spevy Veľkonočného Trojdnia.⁴⁰ Vzhľadom nato, že veľkonočné obdobie trvá pomerne dlho, piesní určených na toto obdobie je iba 21. Nachádzajú sa na stranách 185-200. V spevníku nechýbajú piesne na Nanebovstúpenie Pána, ku Duchu Svätému, na Najsvätejšiu Trojicu, na Božie Telo a piesne k Božskému Srdcu Ježišovmu. Na stranách 223-250 nájdeme piesne v cezročnom období, ktorých je 24. Nasledujú piesne mariánske, k svätým a na rozličné príležitosti. Čo sa týka zastúpenia piesní, najväčší počet je mariánskych piesní – 80 (rátame k nim aj pútnické piesne a piesne na Májovú pobožnosť). Najčastejšie sa spievajú tzv. omšové piesne (najmä v období cez rok), je ich 24. Piesne určené k omši sa však nachádzajú aj medzi piesňami jednotlivých období cirkevného roka.⁴¹ Posledné strany spevníka tvoria Vešpery.

³⁷ Patria tu: č. 109 Hľa, aká to hviezda krásna, č. 110 Herodes, kráľu ukrutný, č. 111 Traja králi uzreli, č. 112 Traja slávni králi a č. 113 Tri zázraky sa dnes stali.

³⁸ Sú to: č. 178 Čo stanica prvá, č. 179 Kresťania, sem pospechajte, č. 181 Rozjímať o umučení. Pieseň č. 180 Ó, hlava ubolená je uvedená ako pieseň po krížovej ceste.

³⁹ Patria tu: č. 182 Ježiš Kristus slávne vchádza, č. 183 Kráľ neba, zeme a č. 184 Kriste, Kráľu, tebe znejú.

⁴⁰ Na Zelený štvrtok: č. 185 K večeri sa zblížujte, č. 186 Prápor Kráľa slávne veje; Na Veľký piatok: č. 187 Dokonané je, č. 188 Ó, ľude môj, národe môj, č. 189 Umučený Kristus Pán; Na Bielu sobotu: č. 190 Pozri, biedny človeče, č. 191 O tajomstvách umučenia.

⁴¹ V Advente sú dve omšové piesne: č. 4 Bože ku tebe a č. 16 Oblaky z neba. Vo Vianočnom období je ich viac: č. 58 Kyrie – Pána Krista, č. 59 Kyrie – víťaj, č. 64 Od nás dávno túžený, č. 90 Tebe sa tu klaniame. V pôste sú dve: č. 167 Pred trón tvoj, ó, Kriste a č. 173 S pobožnosťou oslavujme, na Veľkú noc: č. 210 Základ Cirkvi je na skale, k Duchu Svätému: č. 218 Duch Svätý sa dnes zjavuje. Medzi mariánskymi piesňami sú k omši: č. 359 Ó, Mária, prímluvnica naša a č. 356 Pozdravená buď, Mária. Veľký počet omšových piesní je v časti zádušných piesní: č. 460, 462, 469, 471, 472, 473 a 478. Z oslavných piesní je to velehradská pieseň č. 504 Ajhľa skvie sa oltár. Zo štyroch príležitostných piesní je jedna omšová a to č. 508 Obeť konať tebe, Bože. Ostatné omšové piesne č. 527–529 sú určené pre zbor.

Heinz Wunderlich

(*25. 4. 1919)

je jedným z najznámejších nemeckých organistov a jediným žijúcim žiakom legendárneho učiteľa organistov Karla Straubeho, priateľa a inšpirátora Maxa Regera, skladateľa najväčších a najťažších organových diel po Bachovi.

Z prvej ruky teda získal interpretačné znalosti o skladbách Regera, ktoré v sebe skrývajú mnoho záhad a problémov. Wunderlichove nahrávky Regerových diel sú svedectvom ich autorizovanej zvukovej podoby, ktorú vytváral pred storočím významný organista Straube v spolupráci s autorom.

Heinz Wunderlich, rodák z Lipska, bol ako výnimočne talentovaný už ako šestnásťročný prijatý na Vysokú hudobnú školu v Lipsku, kde ho Straube učil organ, Johann Nepomuk David kompozíciu a dirigovanie, Karl Hoyer improvizáciu. Prvým jeho pôsobiskom bola Cirkevnohudobná škola v Halle. Roku 1957 emigroval do západného Nemecka a ihneď získal prestížne miesto v kostole sv. Jakuba v Hamburgu, kde od roku 1693 stojí veľký, azda najslávnejší historický organ Arpa Schnittgera. V Hamburgu vyučoval 30 rokov ako profesor na tamojšej Vysokéj hudobnej škole a vychoval mnohých organistov z celého sveta.

Kedysi v päťdesiatych rokoch vyhlásil známy nemecký organológ Hermann Keller, že v Nemecku žije mnoho výborných organistov, ale žiaden vynikajúci. Heinz Wunderlich tento stav čoskoro zmenil, získal početnými koncertnými turné svetové renomé a stal sa obdivovaným virtuózom svojho nástroja, ovládajúcim široký repertoár.

Heinz Wunderlich komponoval už od mladosti, intenzívnejšie po ukončení vyučovacej činnosti: napísal celý rad organových skladieb, ktoré napriek svojej modernosti sú hráčsky aj poslucháčsky účinné a vďačné. Najvýznamnejšími, ktoré odzneli aj na Slovensku, sú: Monotematická sonáta (1956), Sonata Tremolanda Hiroshima (1984), Invocatio Dona nobis pacem (1996), Introdukcia a Toccata na meno Bach (1989), atď. Je aj autorom celého radu vokálnych diel duchovnej hudby, ako scénické veľkonočné oratórium Maranatha (1953), štyri zborové Motety (1956) na texty Zjavenia Sv. Jána, Ekumenická omša, Graduale pre sólo, zbor a organ, atď.

Heinz Wunderlich celou svojou činnosťou sa radí k prominentným postavám nemeckej organovej tradície. Ad multos annos!

Nová paradigma kresťanskej liturgickej hudby

Pod týmto názvom sa v dňoch 1.-3. júna 2009 v Dolnej Krupej konalo kolokvium, na ktorom sa zišli odborníci na oblasť liturgickej hudby z krajín Vyšehradskej štvorky. Podujatie zorganizoval Ústav hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied ako súčasť riešenia grantovej úlohy s tým istým názvom. Téma tohto medzinárodného pracovného stretnutia znela: „Spev a hudby v omšovej liturgii: princípy, normy a prax v mojej krajine“.

Na kolokviu odznelo štrnásť referátov, podelených do štyroch blokov, ktoré boli venované jednotlivým krajinám. V prvom bloku vystúpili hostia z Čiech. Prof. František Kunetka z Olomouca predniesol príspevok s názvom „Hudobné vybavenie eucharistickej modlitby“. Poukázal v ňom na teocentricky charakter a jednotu celej eucharistickej modlitby, ktorá nemá byť narušená nevhodnou hudobnou produkciou. Dr. Tomáš Slavický z Akadémie vied Českej republiky v referáte „Dedičstvo otcov – tradícia liturgického spevu v českých zemiach a súčasné problémy“ hľadal odpovede na súčasné problémy liturgického spevu poukazujúc na historické súvislosti a analógie. Dr. František Vaníček z Univerzity Hradec Králové vo výpovedi s názvom „Problematika vzdelávania v odbore chrámová hudba – skúsenosti s Univerzity Hradec Králové referoval o spôsobe a o výsledkoch vzdelávania cirkevných hudobníkov vo svojej diecéze prostredníctvom univerzitných študijných programov. Posledný príspevok prvého bloku autorstva Mgr. Ondřeja Múčky, zastupujúceho Brnenskú *Musica sacra*, „Akú podobu by mal mať budúci jednotný kancionál“ prezentoval predstavy a prácu tímu ľudí, ktorí u našich západných susedov pripravujú nový liturgický spevník.

V druhom bloku svoje skúsenosti z oblasti liturgickej hudby predstavili Poliaci. Prof. Remigiusz Pośpiech z Opolskej univerzity predstavil problematiku „Vzdelávania cirkevných hudobníkov v Poľsku“. Jeho kolega z tej istej vzdelávacej inštitúcie, Dr. Grzegorz Poźniak, hovoril o pálčivej téme: „Nová duchovná pieseň a jej súvis s liturgiou Cirkvi v Poľsku“. Dr. Wiesław Hudek zo Sliezkej univerzity v Katoviciach sa venoval „Liturgickej hudbe v obrade rozdávania sv. prijímania“.

Tretí a štvrtý blok priniesol príspevky liturgických hudobníkov z Maďarska a Slovenska. Najprv bol prednesený referát profesora na Katolíckej univerzite Pétra Pázmánya v Budapešti Lászla Tar-

dyho, „II. vatikánsky koncil v Maďarsku. Zhrnutie vývoja cirkevnej hudby po koncile“, a potom katedrálny organista v Péči, Szabolcs Szamosi, hovoril na tému „Úloha organa v cirkevnej hudbe: hra na organe v liturgii XXI. storočia“.

Slovensko na tomto kolokviu zastupovali pracovníci Ústavu hudobnej vedy SAV Rastislav Podpera, PhD. a prof. Juraj Lexmann – organizátor celého podujatia, pedagógovia z Katolíckej univerzity v Ružomberku doc. Ján Veľbacký a doc. Rastislav Adamko a Vlastimil Dufka, PhD. – pedagóg Trnavskej univerzity. R. Podpera zo sociologicko-hudobného aspektu predstavil „Priestor pre hudbu v liturgii“, J. Veľbacký sa zamýšľal nad „Alokáciou a využitím liturgicko-hudobnej formy hymnu v omšovej liturgii“ a V. Dufka rozobral problematiku „Spevu a hudby úvodných obradov slávenia Eucharistie“. R. Adamko a J. Lexmann v súvislosti s prípravou prekladu III. typického vydania *Missale Romanum* predstavili zložitú problematiku „Spevov kňaza v slovenčine“.

Tvorivá atmosféra podujatia a jedinečná možnosť výmeny skúsenosti podnietili účastníkov kolokvia k tomu, že sa dohodli na ďalšej spolupráci, ktorá by mala viesť k skvalitneniu liturgickej hudby v stredoeurópskom priestore.

Rastislav Adamko

Uzávierka (AT 2/2009)

je

5. 7. 2009

Prosíme všetkých prispievateľov,
aby svoje príspevky zasielali
v elektronickej forme
s RESUMÉ, NADPISOM
a KLÚČOVÝMI SLOVAMI
v slovenskom a anglickom jazyku

Webová aplikácia pre organistov

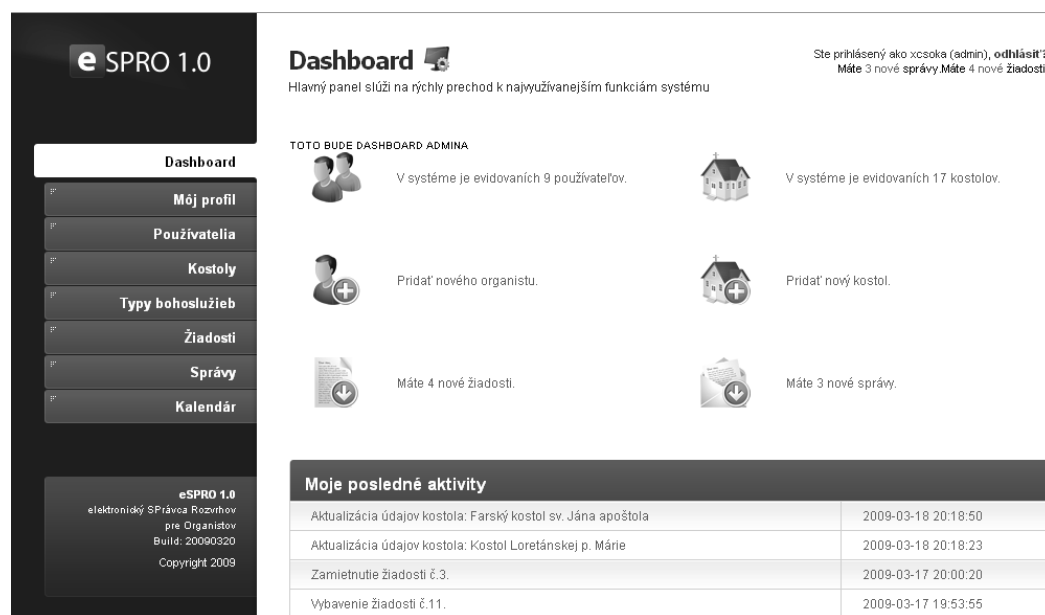
Plánovanie zdrojov nie je jednoduchá úloha hlavne v kostoloch, kde sú bohoslužby zabezpečované hrou na organe viacerými organistami. V každom kostole existuje istý rozvrh bohoslužieb a pobožností, ktoré hudobne sprevádzajú organisti, príp. iní hudobníci. Obyčajne v jednom kostole hrá viacero dobrovoľných organistov, ktorí si jednotlivé bohoslužby medzi sebou rozdelia podľa dohodnutých pravidiel. V čase veľkých sviatkov, keď je rozvrh bohoslužieb zhuštený (alebo v čase dovoleniek) často dochádza ku kolíziám v obsadenosti bohoslužieb, v krajných prípadoch sa stáva aj to, že niektoré sú bez hudobného sprievodu.

Skupina študentov Fakulty informatiky a informačných technológií pod vedením svojho pedagóga sa rozhodla v rámci predmetu Tímový projekt vyriešiť daný problém, teda navrhnúť a vytvoriť systém pre sieť kostolov, ktorý bude konkrétnemu kostolu umožňovať si automaticky vytvoriť a udržiavať rozvrh bohoslužieb a k nim priradovať „službukonajúceho“ organistu a jeho zástupcu. Cieľom projektu je ponúknuť používateľom interaktívny spôsob prihlasovania, ale aj

odhlasovania sa z rozvrhu na konkrétne termíny bohoslužieb.

Systém bude rozlišovať dva typy používateľov: organistu a hlavného organistu (správca daného kostola). Organista (hráč na organ) je štandardným používateľom. Má právo sa prihlasovať na jednotlivé bohoslužby ako zodpovedný organista alebo ako jeho náhradník. Hlavný organista je špeciálny typ používateľa, ktorý má právo vytvárať a upravovať rozvrh bohoslužieb pre konkrétny kostol, priradovať organistov ku svojmu kostolu. Rozvrh sa tvorí na základe harmonogramu bohoslužieb, pričom sa rozlišujú pracovné dni, dni pracovného pokoja a pracovného voľna a kresťanské sviatky v uvedené dni. Pri zmene v rozvrhu dostane každý zainteresovaný používateľ notifikáciu e-mailom.

Systém bude verejne prístupný, teda každý, kto prejaví záujem sa môže zaregistrovať a požiadať správcu systému o správu nad konkrétnym kostolom. Projekt je v štádiu tvorby a bude nainštalovaný v júni 2009. Pre dodatočné informácie môžete navštíviť stránku projektu : <http://labss2.fiit.stuba.sk/TeamProject/2008/team14is-si/>.

eSPRO 1.0

Dashboard

Ste prihlásený ako xcsoka (admin), odhlásiť?
Máte 3 nové správy. Máte 4 nové žiadosti.

Hlavný panel slúži na rýchly prechod k najvyužívanejším funkciám systému

TOTO BUDE DASHBOARD ADMINA

- V systéme je evidovaných 9 používateľov.
- V systéme je evidovaných 17 kostolov.
- Pridať nového organistu.
- Pridať nový kostol.
- Máte 4 nové žiadosti.
- Máte 3 nové správy.

Moje posledné aktivity

Aktualizácia údajov kostola: Farský kostol sv. Jána apoštolu	2009-03-18 20:18:50
Aktualizácia údajov kostola: Kostol Loretánskej p. Márie	2009-03-18 20:18:23
Zamietnutie žiadosti č.3.	2009-03-17 20:00:20
Vybavenie žiadosti č.11.	2009-03-17 19:53:55

eSPRO 1.0
elektronický Správca Rozvrhov
pre Organistov
Build: 20090320
Copyright 2009

Ukážka z webovej aplikácie

Ladislav Nagy
Nikoleta Habudová

S Vladimírom Michalkom o festivale „Slovenské historické organy“

1. Pán profesor, festival Slovenské historické organy sa nachádza v druhom desaťročí existencie. Je to určite príležitosť na bilancovanie. Ako vidíte tradíciu, význam a prínos festivalu aj v perspektíve jeho budúcnosti?

Festival vznikol s cieľom oboznámiť verejnosť s najcennejšími historickými organmi a upozorniť zodpovedných – vlastníkov a kultúrne inštitúcie – na povinnosť odborne sa starať o takéto nástroje a zachrániť ich pred poškodením a zničením.

Organ je veľmi zložitý hudobný nástroj, ktorý spája v sebe technickú, zvukovú a výtvarnú stránku. Jeho plnú hodnotu môžeme vnímať len v tejto komplexnosti. Vzhľadom na to, že v drvivej väčšine je umiestnený v sakrálnych priestoroch a spĺňa úlohu liturgického nástroja, hrozí mu v oblasti odbornej starostlivosti isté „podceňovanie“. Aj preto chce byť tento festival veľkou a opakujúcou sa výzvou: vrátiť sa ku skutočnej tradícii organovej kultúry na Slovensku! Skutočná tradícia predstavuje skvelých staviteľov organov a ich dielne, profesionálne pripravených organistov – cirkevných hudobníkov, pôsobiacich v zboroch a farnostiach, vnímavých a spolupracujúcich duchovných, členov cirkvi a celej spoločnosti. V tomto ohľade ma festival svoje nezastupiteľné miesto v minulosti i budúcnosti.

2. Ako hodnotíte súčasný stav ochrany a reštaurovania historických nástrojov na Slovensku, v čom je dôležitá úloha farností, zborov, kňazov a organistov?

V odbornej starostlivosti možno pozorovať isté zlepšenie – pomalé, ale preda. Treba povedať, že všetci čo stáli pri vzniku festivalu mali predstavu a nádej ďaleko rýchlejšieho napredovania. Veľmi dôležité je, že sa pokročilo v odbornom súpise a dokumentácii. Za rozhodujúce pre budúcnosť považujem zmenu postoja k poslaniu organovej hud-

by v živote cirkvi a spoločnosti a prijatie záväzných systematických opatrení zo strany cirkví a pamiatkovej starostlivosti, ktoré budú vlastníci rešpektovať!! Len pri vzájomnej spolupráci organistov s odborníkmi, kňazov s organistami a podpore členov zboru a farnosti možno súčasný stav ďalej zlepšovať. Hoci sa v takomto rozhovore nedá ísť do detailov, aspoň dve dôležité poznámky. Prvá sa týka problému odborníkov. Potrebovali by sme na Slovensku profesionálne vzdelaných odborníkov, tak ako v iných krajinách (napr. v Nemecku tzv. Orgelsachverständiger). HTF VŠMU je partnerom v medzinárodnom študijnom programe Organexpert, ktorý vznikol práve s cieľom pomôcť riešiť situáciu v oblasti starostlivosti a záchranu historických organov hlavne v krajinách bývalého východného bloku. Pôsobenie takto pripravených odborníkov by bolo dobrou zárukou pred neodbornými, až zničujúcimi „opravami“, ktoré sa žiaľ stále uskutočňujú. K ich činnosti je však potrebné vytvoriť organizačné i finančné predpoklady. A to súvisí s druhou poznámkou. Cirkvi i štátne inštitúcie vyjadrujú svoju podporu záchrane kultúrneho dedičstva, konkrétne aj historických organov, ale žiaľ často chýbajú konkrétne (česť výnimkám- MK pravidelne podporuje festival SHO a prispieva spolu s mestskými či miestnymi úradmi na viaceré rekonštrukcie), a hlavne systematické opatrenia.

3. Organy s pneumatickou traktúrou sú v dramaturgii festivalu zastúpené poskromne. Aký je dôvod? Je stále dosť zaujímavých obnovených mechanických nástrojov alebo vidíte zvukovo hodnotné pneumatiky ako menej „historické“? Je možnou príčinou regionalistický charakter podujatia?

Pri vzniku festivalu sa prijalo – aj vzhľadom na záujem prezentovať staršie nástroje a pokúsiť sa tak o ich záchranu – ako jedno z kritérií výberu: organ smechnickou traktúrou. Určite, že toto kritérium nie

je jedinou, alebo rozhodujúcou zárukou umeleckej hodnoty. Pri výbere organov na festival je prioritou umelecká hodnota nástroja a jeho stav. Snažíme sa o prezentovanie novo opravených organov, ktoré ešte na festivale neboli bez ohľadu na to či sú v kostoloch Rímsko-katolíckej, alebo Evanjelickej cirkvi. Dnes pozorujeme v Európe veľký záujem o záchranu historických nástrojov s pneumatickou traktúrou. Spolu s dr. Marianom Mayerom sme už začali pripravovať výber takýchto najcennejších a najzaujímavejších nástrojov pre budúce ročníky – možno to urobíme symbolicky na XX. ročníku festivalu v roku 2011.

4. Existuje, z Vášho pohľadu, u nás priestor na ďalšie podobné hudobné slávnosti, akcentujúce

historicitu kráľovského nástroja z organologického hľadiska?

Tento priestor sa vytvára hlavne v lokalitách, kde je viacero cenných nástrojov po rekonštrukcii. Konkrétne by som si vedel predstaviť podobný festival- možno menší (napríklad tri koncerty), na Myjave a okolí (Myjava, Vrbovce, Brezová pod Bradlom, Košariská). Mimoriadne hodnotné a dobre rekonštruované organy Martina Šašku – najvýznamnejšieho slovenského organára 19. storočia), ktoré sa nachádzajú v evanjelických kostoloch v uvedených mestách a dedinách, sú k tomu dobrým predpokladom. Súčasťou takýchto – ako hovoríte hudobných slávností – by mohli byť aj malé konferencie, či sympózia venované tejto problematike.

5. Aké sú Vaše prania pre festival Slovenské historické organy do budúcnosti?

Očakávaná odpoveď by malo asi znieť: čím viac peňazí na záchranu organov, väčší rozpočet na festival s možnosťou pozývať najlepších svetových organistov, atď. Iste, ale som presvedčený, že základom pre realizáciu takýchto prání je (hoci to bude znieť v súčasnej situácii skoro naivne) je sprostredkovanie poznania a zážitku, že autentické umenie, organová hudba nie je doplnkom, niečím na zábavu či prikrášlenie, ale že môže v živote človeka spôsobiť zmenu – zmenu vedomia a následne konania. Ak si to členovia farnosti, zborov, kňazi i organisti uvedomia, tak sa nájdu aj finančné prostriedky na to, aby v ich kostole bol profesionálny cirkevný hudobník, ktorý zabezpečí odbornú starostlivosť o organ, potrebnú interpretačnú úroveň liturgickej i koncertnej organovej hudby a bude iniciátorom a nadšeným propagátorom takéhoto poslania umenia. Ak si to uvedomia zodpovední predstavitelia cirkví a štátnych inštitúcií, nebude záchrana organu v zozname úloh a rozdelenia financií na poslednom mieste. To by som sebe aj im prial.

Za odpovede ďakuje Mário Sedlár

Organista – človek tvorivý

(fejtón)

Pred časom som sa vybrala na také malé výlety. Presnejšie povedané, navštívila som pár kostolov v okolí môjho bydliska. Chcela som sa „zoznámiť“ s píšťalovými organmi, ktoré sa v nich nachádzajú. Keď to tak spätne hodnotím, myslím si, že som sa zoznámila aj s „tvorivým duchom“ miestnych organistov.

Historický organ v jednej obci ma zaujal svojím prospektom hneď, keď som ho uvidela. To som však ešte netušila, čím ma „privíta“ po odkrytí klávesnice. Cítila som sa ako pri skautskej hre Robinson zo študentských čias. Viete... nadiktujú vám niekoľko vecí a vy máte vymyslieť čo najviac možností, na čo by sa dali použiť. Tak vyskúšajte – zápalky, strúhadlo, ďalšie zápalky, lepiaca páska, pero, nožnice, retiazka, otestovaná hygienická vreckovka, kancelárska guma, papiere, papieriky, obrázky, ... To by aj mohlo stačiť, aby ste toho nemali veľa. Nechcem tým povedať, že všetky spomenuté veci tam boli nazvyš, ale ... Uvedomujem si, že ak umelec dostane inšpiráciu, musí konať.

Vyklopenie stojana na noty udrelo na strunu duchovnej formácie organistov, o ktorej sa v poslednej dobe začalo viac uvažovať. Kým sa totiž nevytvorí nejaký systém pre túto oblasť, organisti to budú riešiť zdá sa „po svojom“. Citáty zo Svätého Písma, ale i iné povzbudivé myšlienky a kresbičky spolu s fotkou človeka, ktorý zomrel „v chýre svätosti“ – všetko nalepené na ploche stojana slúži asi tiež k duchovnému povzneseniu miestneho organistu – a priznám sa, aj mňa zaujali.

Spínače registrov by aj Vám pri štipke fantázie pripomenuli vešiaky. Na takýto účel ich využila niektorá hudobnícka osôbka, keď jeden z nich ozdo-

bila drôteným srdiečkom. Nevie, či išlo o produkt vlastnej tvorby alebo dar. Možno to bola „valentínka“ venovaná Tremolu... V tom prípade súhlasím so slovami, ktoré kedysi vyslovil A. Maurois, že „lásky iných sú pre nás takmer vždy nepochopiteľné“.

Všetkému, čo som dosiaľ spomenula, som sa snažila dať nejaké vysvetlenie. Ale aktuálnosť fialového direktória z roku 1999, ktoré sa na hracom stole nachádzalo, som v súvislosti s rokom 2009 nepochopila. Nuž čo,... asi v tom je to čaro.... fialová je vo svete módy túto sezónu predsa IN.

Moje vzdialené poznávanie tvorivých duší z radov organistov neskončilo. Presviedčal ma o tom aj hrací stôl organa v inej farnosti. Už na prvý pohľad bolo jasné, že pre zmenu tunajší organista je technický typ. Vedľa kláves boli odložené skrutky, káble, batérie a iné potreby „domáceho majstra“.

Stavba vysokých nepriehľadných múrov či oplotení - fenomén doby - zrejme ovplyvňuje mnohých chrámových hudobníkov. Stĺpiky z kníh na hracích stoloch totiž rastú a rastú. Skrinky a poličky ako úložný priestor sú už asi prežitkom.

Áno, organista je človek tvorivý a okrem hrania na nástroji má aj iné záujmy. Keďže podľa výsledkov prieskumov službu organistu na Slovensku vykonávajú ľudia väčšinou vo svojom „voľnom čase“, sú jednoducho kreatívni a využívajú k sebarealizácii každú minútku. Tvorivosť je dar, ale takýto spôsob jej rozvíjania ako pozorujeme u niektorých organistov, treba **OBDIVOVAŤ - NENASLEDOVAŤ!**

Marta Fukasová

SUMMARY

FRANIŠEK TRSTENSKÝ :
The Christ Hymn in the Letter
to the Philippians

One of the most important features of Paul's letter to the Philippians is the christological hymn, located in Philippians 2,6-11. The hymn celebrates the "way of Christ" – how the heavenly one was humbled but has now returned to his heavenly glory and received cosmic lordship. Paul encourages Philippians to imitate Christ, providing the attitude and acts of Christ.

Translated by František Trstenský

RUDOLF PACIK:
THE EUCHARIST'S ADORATION
OUT OF A MASS
HISTORY AND THE PRESENT DI-
RECTIVES

The first and the original way of the Eucharist's adoration is a *celebration* of the Eucharist. Naturally, consecrated Eucharistic manners were always treated with a deep respect – during a mass itself, but also out of the mass, when consecrated bread and consecrated vine had remained. To the adoration during the celebration of the Eucharist belonged also an act of the adoration during communion. The Eucharist's adoration out of a mass (and even independently from it) was established only in the middle ages – as a special Roman-catholic tradition. When in the 8th century the Frank Empire took over the Roman liturgy, its understand-

ing of the Eucharist and the Eucharistic devoutness changed significantly. People concentrated on the miracle of transubstantiation, the real presence of the Christ in bread and vine.

It was understandable to show and to adore the Eucharistic bread also out of a mass.

New forms of services had been established. Their development was influenced mostly by the Feast of the Body of Christ. In 1264 it had been laid down for the whole (western) Church then by the pope Urban IV. 40-hours adoration was established in the 16th century. The Eucharistic blessing comes from a procession on the Feast of the Body of Christ, where it used to end this procession.

Characteristic and original form of the Eucharistic devoutness is the celebration of Lord's Supper. All other forms should bring the faithful to a community of the Eucharistic feast, to enlarge and to deepen it.

MICHAELA ŠELIGOVÁ:
PRE-COUNCIL SONGBOOKS
AND HYMNBOOKS FROM THE 19TH
AND THE 20TH CENTURIES FROM
THE GREGORIAN CHANT'S ASPECT

The author examines five pre-council hymnbooks and songbooks and tries to define the place and the share of the Gregorian chant in their content. These are the songbooks: Jur Hollý: *Nábožné katolícké pesničky* (1804), Anton Knapp: *Spôsoby pred – i popolodných Službi Božích* (1883), Andrej Radlinský: *Nábožné výlevy* (1850), František

Žaškovský: *Manuale musicolitur-gicum* (1853), Ján Egry: *Katolícky spevník so sprievodom organa* (1865), Jozef Bahéry: *Trúchlivé hlasy* (Pohrebný spevník, 1883), Jozef Bahéry: *Rímsko-katolícke adventné a vianočné piesne* (1894), Jozef Chládek: *Nábožný Kresťan* (1906), Adalbert Matzenauer: *Duchovný spevník katolícky s rituálom* (1909), Štefan Janovčík and Štefan Horváth: *Alleluja* (1917), Mikuláš Schneider-Trnavský: *Jednotný katolícky spevník* (1937).

Translated by Lucia Hrkútová

LADISLAV NAGY,
NIKOLETA HABUDOVÁ:
WEB APPLICATION
FOR ORGANISTS

Resource planning is not an easy task mainly in churches, where its organists are playing on more places. Collisions can occur in the schedule of the organists, and it sometimes leads to confusion.

The students of the Faculty of Informatics and Information Technology are developing a solution for this problem. They are creating a web application for managing time schedules for the organists playing in the churches at the masses. The application is being developed and will be finished in June 2009. For more information visit the web page of the project: <http://labss2.fiiit.stuba.sk/TeamProject/2008/team14is-si/>

Translated by Nikoleta Habudová

Kurz pre organistov a kantorov v dňoch 5.-11. júla 2009

V dňoch 5. - 11. júla 2009 sa v Exercičnom dome v Terchovej uskutoční kurz pre chrámových organistov a kantorov. Podobne ako v minulom roku ponúkame tieto špecializácie:

1. hra na organe - rozdelená na tri skupiny:

- základy organovej hry pre začiatočníkov,
- liturgická hra (JKS, LS),
- organová literatúra,

2. dirigovanie zboru;

3. gregoriánsky chorál.

Okrem týchto špecializácií chceme vytvoriť z účastníkov kurzu spevácky zbor, ktorý bude účinkovať na liturgických sláveniach - každodenných svätých omšiach, ranných chválach a večerách. Zbor bude slúžiť aj ako cvičné teleso pre tých, ktorí si vyberú špecializáciu „dirigovanie zboru“. Ponúkame tiež individuálnu hlasovú výchovu. Po večeroch budú prebiehať tematické prednášky so zameraním na liturgickú hudbu a hudobnú teóriu. V súvislosti so zabezpečením kurzu prosíme záujemcov, aby si vybrali iba jednu z uvedených špecializácií. Hlasovej výchovy sa môžu zúčastniť všetci účastníci kurzu. Aby sme mohli vybrať vhodný zborový repertoár, prosíme, aby ste uviedli aj hlasové zadelenie (soprán, alt, tenor, bas).

Poplatky účastníka za kurz:

- účastnícky poplatok 50,- Eur
- stravné 6,50 Eur/deň
- ubytovanie 7,50 Eur/noc

Prihlášky posielajte do 26. 7. 2009 na adresu:

Ústav hudobného umenia, vedy a sakrálnej hudby
Pedagogická fakulta KU
Nám. A. Hlinku 56/1
034 01 Ružomberok
tel.: 044/4320961; fax: 044/4320960
mail: zahradnikova@fedu.ku.sk
mail: adamko@fedu.ku.sk

PRIHLÁŠKA na Kurz pre organistov a kantorov Terchová 5.-11. júla 2009

.....
 .meno a priezvisko

.....
 .adresa

.....
 .telefón

.....
 e-mail

Krížikom (x) označte jednu z uvedených špecializácií:

ŠPECIALIZÁCIA:

1. Hra na organe

a) základy organovej hry pre začiatočníkov

b) liturgická hra (JKS, LS)

c) organová literatúra

2. Dirigovanie zboru

3. Gregoriánsky chorál

Hlasová výchova

Hlas: soprán

alt

tenor

bas

Objednávka ubytovania:

Ne/Po	Po/Ut	Ut/St	St/Št	Št/Pia	Pia/So

Objednávka stravy:

	Nedeľa	Pondelok	Utorok	Streda	Štvrtok	Piatok	Sobota
<i>Raňajky</i>	 						
<i>Obed</i>	 						
<i>Večera</i>							